

Una visió de la joventut a Catalunya

Pau Miret Gamundi

Presentació

Aquest és un informe realitzat gràcies a la finestra d'observació de la realitat social catalana oberta per la Fundació Jaume Bofill a través d'una valuosa font de dades: el Panel de Desigualtats Socials a Catalunya (PaD).

Aquí es treballarà sobre la primera onada d'aquesta enquesta, el treball de camp de la qual abastà des de setembre de 2001 fins a juny de 2002: en conseqüència es considerarà l'any 2001 com a data de referència del PaD. En general, la informació proveïda en les següents pàgines és forçosament transversal, amb algunes excepcions, en que la informació retrospectiva ha possibilitat una anàlisi biogràfica.

Cal tenir en compte que el PaD té previst abastar si més no quatre onades anuals. Una enquesta de panel es una mostra permanent de persones a les que s'interroga successivament, a intervals regulars, perquè informin sobre l'evolució d'actituds i opinions. Tanmateix, aquesta investigació, tot i que transversal, pretén assentar els fonaments per a una anàlisi longitudinal posterior, a mesura vegin la llum les onades posteriors del PaD.

Aquesta és una de les mirades parcials encarregades per la Fundació Jaume Bofill; en particular, centra la seva atenció sobre la joventut. Però la joventut és, certament, un concepte multidimensional, tan ampli que pot ser tractat des de diverses perspectives, si se n'aprofiten totes les possibilitats que ofereix el PaD. De fet, el concepte de joventut talla molts d'altres, com pot ser l'educació, el treball o la família, que segurament seran tractats més en profunditat en altres estudis realitzats amb aquesta font de dades. Per començar, s'farà un prolegomen sobre què s'entén per joventut, per continuar amb una descripció dels i de les joves a Catalunya al 2001 a la llum de la PaD. En una tercer part, es delimitaran les característiques que feien que uns joves estiguessin emancipats i uns altres no. Finalment, es presentaran alguns indicadors que han permès reconstruir informació retrospectiva, defensant la seva utilitat i denunciant els seus problemes.

El treball que aquí es presenta sobre el PaD és responsabilitat plena del seu autor, Pau Miret Gamundi, investigador del Centre d'Estudis Demogràfics de Barcelona, especialista en aquesta institució en temes sobre l'emancipació juvenil.

S'ha fet ús de les tècniques estadístiques necessàries per a treballar amb una mostra com la que es té entre mans; es recomana, però, a qui no n'estigui versat, que hi prescindeixi, oblidant els instruments i quedant-se només amb la substància de l'anàlisi.

Bellaterra, 29 d'abril de 2004.

1. Joves i joventut: construcció de l'objecte d'estudi

La joventut es defineix com un procés progressiu d'acumulació de mitjans per accedir a la vida adulta, procurant-se una llar independent, una autonomia financera i unes relacions personals diferents a les de la família d'origen (Gil Calvo, 1985 i 2001; Garrido i Requena, 1996). En altres paraules, el concepte de joventut té tres dimensions ineludibles, a saber, llar, feina i família. En efecte, mentre que ser jove és qüestió d'edat (i per ser-ho, segons la majoria de les definicions *oficials*, només cal tenir entre 15 i 30 anys), la joventut és un procés vers l'emancipació i l'autonomia familiar (Casal *et al.*, 2003). Aquí es té la intenció de tractar no només sobre els joves, sinó més específicament sobre la joventut, una etapa vital que es va perdent pas a pas, a mesura es van adquirint les característiques que conformen el món adult; un procés quasi sempre vitalment irreversible i sovint inevitable.

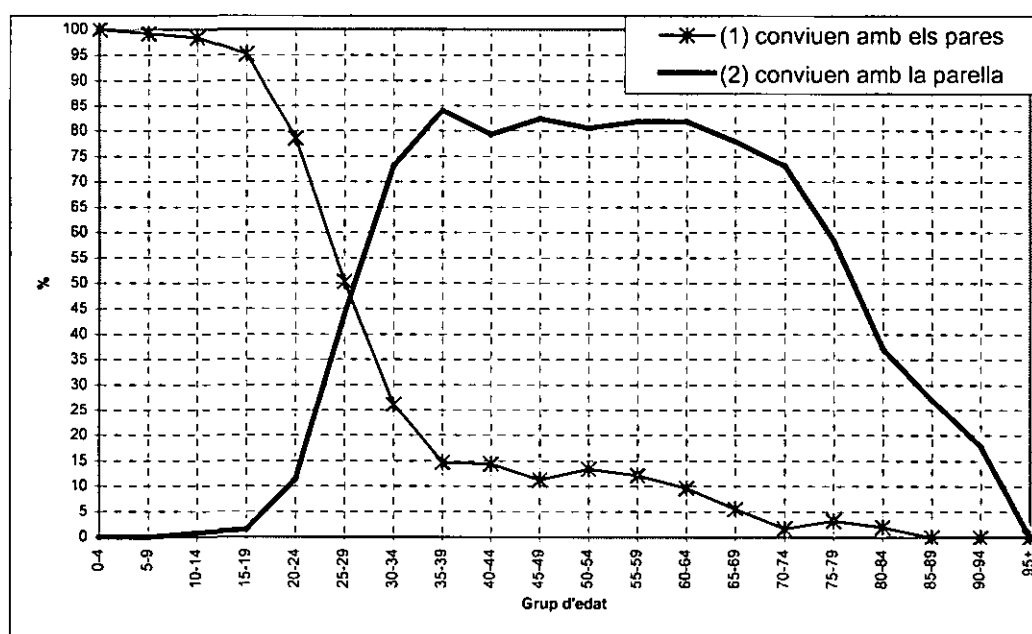
Un dels aspectes fonamentals que delimiten la joventut és la dependència familiar, és a dir, el conviure *encara* amb els pares; deixar enrere la joventut suposa començar a viure *pel teu compte*. Aquesta primera onada del Panel de Desigualtats Socials a Catalunya (PaD) proporciona majoritàriament informació sobre un instant en el temps (amb l'excepció d'algunes preguntes retrospectives, que més endavant es descobriran), motiu pel qual no es possible saber quan algú va deixar de viure amb els seus pares, sinó només si un individu estava convivint l'any 2001 si més no amb un dels seus pares o, pel contrari, no en tenia cap a casa (gràfic 1).

D'aquesta manera, pot comprovar-se que la proporció de població que no vivia ni amb el pare ni amb la mare era insignificant entre els i les menors de 15 anys, i que les diferències més importants es trobaven entre els 15 i els 39 anys, de manera que mentre que als 15-19 anys un 95% dels catalans i catalanes vivien amb si més no un dels seus pares, als 35-39 anys estaven en aquesta situació de convivència un 15% de la població de Catalunya, sense apreciar-se diferències significatives entre els 35-39 i els 55-59 anys (gràfic 1). En conseqüència, els llindars d'edat que cal considerar en l'anàlisi de la emancipació residencial a Catalunya, és a dir, en el fet de viure *per compte propi*, van dels 15 als 39 anys, tot i que els processos més substancials es circumscriuen dins el rang d'edats des dels 20 als 35 anys.

Amb tot, en tractar-se d'una font de dades transversal, no es possible conèixer sense dubte si s'havia produït realment un procés d'emancipació de la família de procedència, ja que es podria

donar el cas que (1) els pares, malauradament, fossin morts (i aquest era el dramàtic motiu per no viure amb ells), o podia ocórrer que (2) entre els que hi vivien amb els pares s'inclogués gent que d'antuvi havia deixat la llar paterna però que hi havia retornat, o bé podia ser que, (3) en realitat, haguessin estat els pares els que anaren a viure amb els seus fills, quant ja aquests estaven emancipats. Aquestes són unes primeres limitacions d'aquesta investigació, tot i que s'assumirà que aquestes possibilitats gairebé no tingueren efecte sobre els indicadors que es presenten.

Gràfic 1. Proporció de persones segons grups quinquennals d'edat que (1) conviuen amb els pares i (2) proporció dels que conviuen amb la seva parella

Font: elaboració a partir del PaD

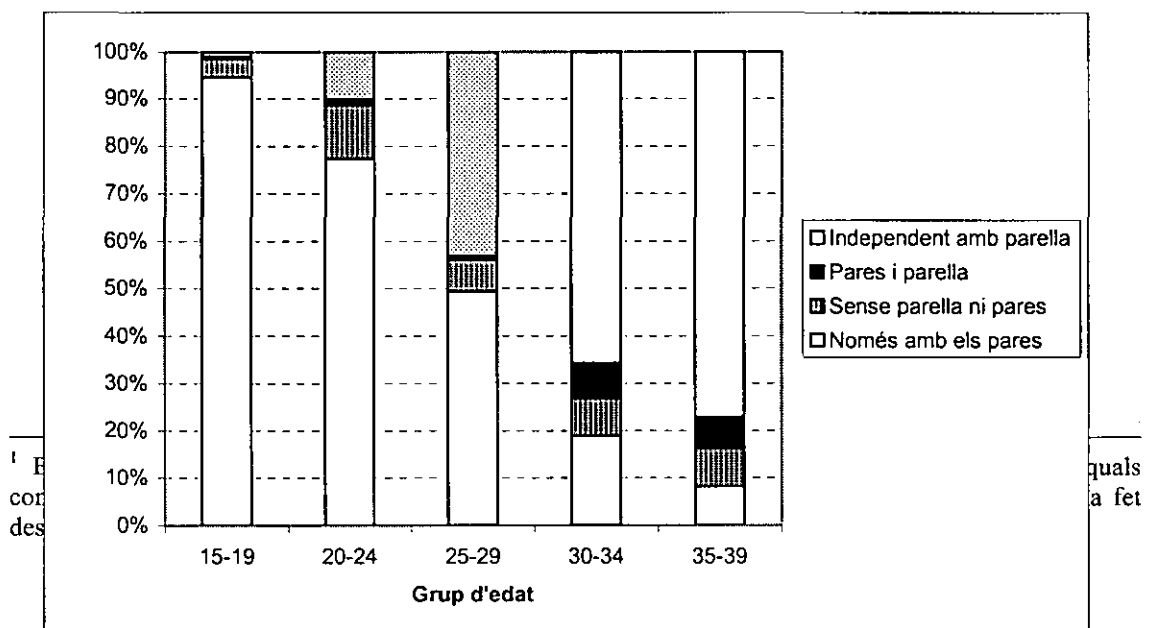
Una altra dimensió que es tindrà en compte per destriar operativament el concepte de joventut és la convivència en parella (gràfic 1): la constitució d'un nucli familiar implica deixar de formar part del nucli d'origen, malgrat que en alguns casos pugui no suposar la formació d'una llar independent a la dels pares¹. A Catalunya, al 2001, ningú convivia amb la seva parella entre els menors de 15 anys i molt poca gent amb menys de 20 anys (en concret, un 1,5% als 15-19 anys), però a partir de la vintena d'aniversaris, la proporció de població amb parella era més elevat com a major era el grup d'edat considerat, fins abastar un màxim del 84% als 35-39 anys, una cota similar fins als 60-65 anys (gràfic 1). Utilitzant com a llicència analítica imaginar una cohort fictícia que al llarg del seu curs vital hagués mostrat les proporcions per edat de població convivint amb parella que mostra el gràfic 1, es podria concloure que el rang d'edats sensibles a

l'inici d'una parella era a la Catalunya del 2001 dels 20 als 39 anys (com efectivament és el cas: vegeu Miret, 2002).

En definitiva, afegint la dimensió de no conviure amb els pares amb la de cohabitar amb la parella, la finestra d'observació que interessa per analitzar la joventut abasta des dels 15 fins als 39 anys, motiu pel qual aquest serà el rang d'edats seleccionats com *els i les joves* a efectes d'aquesta investigació. Certament, entre el rang d'edats 15-39, les dues situacions de convivència més habituals eren o bé conviure només amb els pares o només amb la parella, sense barrejar pares i parella en una mateixa llar (gràfic 2): es tracta del que s'anomena família nuclear. No obstant, les altres dues possibles situacions de convivència no eren insignificants: per una part, viure independentment dels pares però fora d'una unió (és a dir, sol o en grup de persones no emparentades) involucrava a un 4% de la població de 15-19 anys, a un 11% als 20-24 anys i a un 7-8% entre els 25 i els 39 anys; i, per altra part, conviure amb la parella i els pares (formant una llar extensa) afectava des de l'1% entre els menors de 30 anys fins a un 7% més enllà d'aquesta edat. En conclusió, als 35-39 anys, entre els adults joves, del 15% que conviuen amb els seus pares, es pot estimar que la meitat residien també amb la seva parella, i del 15% que no conviuen amb la seva parella, es pot estimar que la meitat vivien per compte propi.

En resum, s'analitzarà la població entre 15 fins i 39 anys (ambdós inclosos), definint-se operativament la joventut com aquella situació de convivència amb els pares i sense viure amb una parella. Quines característiques tenien aquests individus respecte als que ja no conviuen amb els pares o havien format una unió? Aquesta és la pregunta d'investigació que, per començar, es vol contestar per a la Catalunya de 2001 amb les dades del Panel de Desigualtats Socials a Catalunya (PaD).

Gràfic 2. Classificació de la població de 15 a 39 anys per grups quinquennals d'edat segons situació de convivència

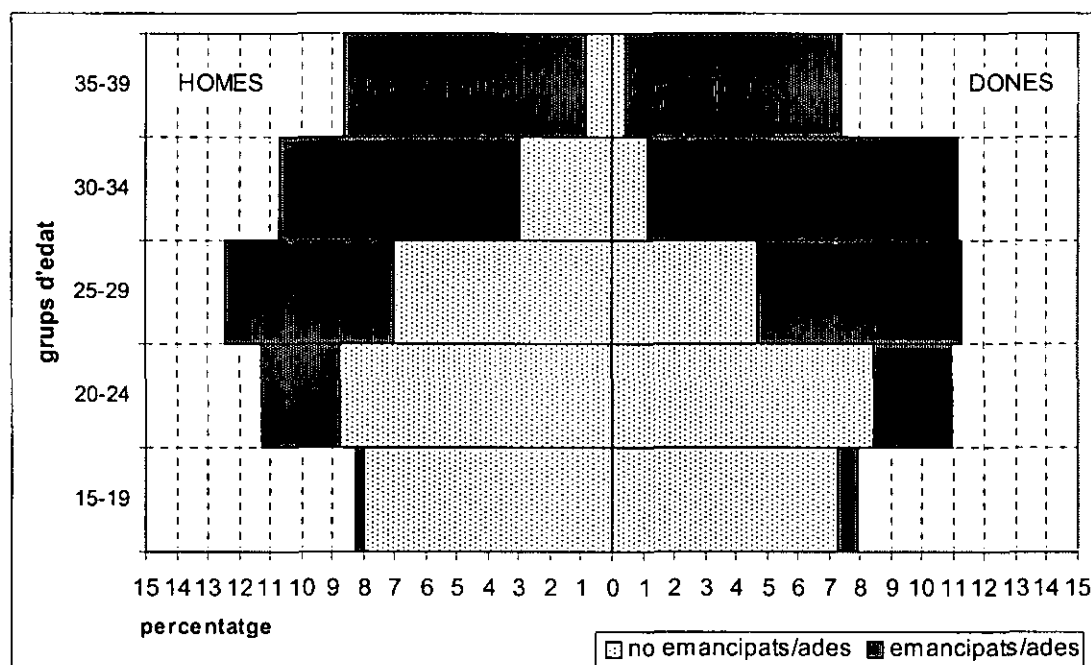
Font: elaboració a partir del PaD

2. Descripció dels joves: les variables independents o factors explicatius

Les característiques que poden ser utilitzades en la definició de joventut vénen determinades per la base de dades posada a la nostra disposició, per el PaD. En aquest apartat es presenten quins són els possibles factors per delimitar la joventut amb tota la informació que ens proporciona aquesta font. La mostra de joves del PaD es compon de 2017 catalans i catalanes d'entre 15 i 39 anys, 1012 homes i 1005 dones.

La piràmide del gràfic 3 presenta l'estructura per sexe i edat de la població jove. En la piràmide s'ha dividit els emancipats dels que no ho estan (segons la definició presentada en l'anterior apartat) i, a primer cop d'ull, i abans d'entrar en una anàlisi més aprofundida, es veu com tant el sexe com l'edat són variables decisives en la delimitació de la joventut, ja que, per una part, els homes estan proporcionalment menys emancipats que les dones (dins d'un mateix grup d'edat) i, per altra, com més jove s'és, menor grau d'autonomia familiar es té; la primera conclusió podria ser un efecte de calendari (els homes s'emancipen més tard) i la segona conclusió és, certament, un reflex obvi de les pautes biogràfiques (com més grans et fas, major la tendència a emancipar-te).

Gràfic 3. Piràmide de població entre 15 i 39 anys segons si s'estava o no emancipat

Font: elaboració a partir del PaD

A més del sexe i l'edat, es poden copsar gràcies al PaD tres variables de tipus geogràfic o espacial, a saber, la província de residència, la grandària municipal (vegeu taula 1) i el lloc de naixement.

Taula 1. Grandària de la mostra (n) dels joves (15-39 anys) en el PaD segons província de residència i número d'habitants al municipi de residència

	PROVINCIA DE RESIDÈNCIA								grandària ponderat %
	Barcelona		Girona		Lleida		Tarragona		
GRANDÀRIA MUNICIPAL	mostra	ponderat	mostra	ponderat	mostra	ponderat	mostra	ponderat	
Menys de 2 mil	8	16	48	21	92	30	53	26	4,49
De 2 mil a 9.999	98	185	108	47	104	33	106	51	15,24
De 10 mil a 49.999	209	395	214	95	47	15	113	54	26,97
De 50 mil a 99.999	107	203	43	19			58	27	12,01
De 100 mil a 499.999	174	331			122	37	73	35	19,44
1.000.000 o més	240	453							21,85
TOTAL	836	1.583	413	182	365	115	403	193	
%	41,45	76,36	20,48	8,78	18,10	5,55	19,98	9,31	

Font: elaboració a partir del PaD

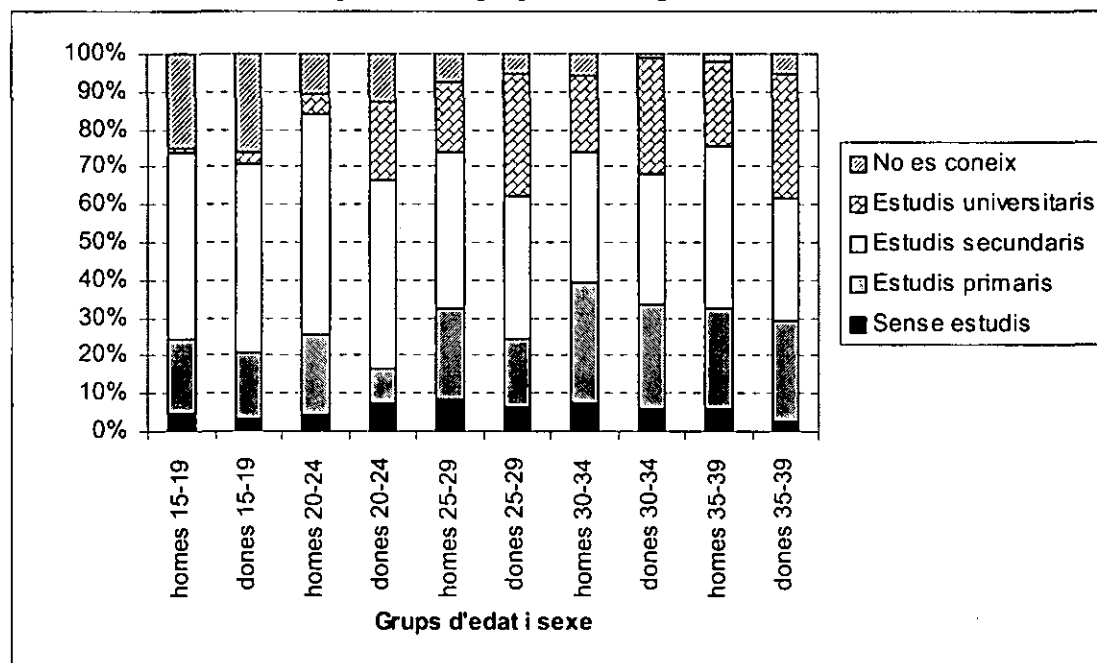
El PaD té una selecció de la mostra a escala provincial no proporcional, de manera que les províncies de Girona, Lleida i Tarragona van ser voluntàriament sobrerrepresentades; per aquest motiu, es fa necessari ponderar les dades mitjançant uns pesos que reequilibren la mostra segons la distribució real de la població a Catalunya. Per això, un 40% dels joves de la mostra residien a la província de Barcelona, repartint-se el 60% restant en parts similars en les altres tres províncies. Un cop aplicada la ponderació corresponent obtenim els valors que es mostren en una segona columna a la taula 1 (en negreta): els joves residents a la província de Barcelona representaven en realitat a un 76% dels joves catalans, a un 9% els entrevistats a Girona, el mateix percentatge els de Tarragona i a un 5% els de Lleida. Cal remarcar que tots els estadístics descriptius que es presenten en aquest informe han estat degudament ponderats. En la taula 1 també es presenta la diferència entre el nombre d'individus de la mostra del PaD i a quants representaven.

Una tercera variable relacionada amb el territori que serà considerada és el lloc de naixement del jovent català: en concret, l'any 2001, un 85% de la població d'entre 15 i 39 anys havia nascut a Catalunya, un 8% a Espanya i un 7% fora d'Espanya.

A més del sexe, de l'edat i de les tres variables geogràfiques que s'acabem de presentar, s'utilitzaran d'altres que, a escala individual, indicaven el nivell d'instrucció més alt assolit, si s'estava o no estudiant, l'activitat laboral i els ingressos personals. En total, nou variables conformen els possibles factors explicatius de la joventut a Catalunya l'any 2001, que en aquest

apartat només es pretén descriure, però que en el següent s'utilitzaran com a peces en el trencaclosques del concepte de joventut a Catalunya a trenc d'alba del segle vint-i-un.

Gràfic 4. Joves segons sexe i grup d'edat segons el seu nivell d'instrucció

Font: elaboració a partir del PaD

El nivell d'instrucció, malauradament, es desconeix per a part de la mostra del PaD, especialment entre la població més jove, problema que afecta de manera molt similar ambdós sexes (gràfic 4); així, aquesta manca d'informació respecte al grau educatiu afecta a un 25% dins el grup de 15-19 anys, al 10% en el de 20-24 anys i a poc més del 5% per als de 25 o més anys².

És obvi que tothom amb més de 15 anys de vida ha disposat de temps suficient per fer-se amb un títol educatiu, ni que sigui de primària, sempre i quan, és cert, el temps de formació s'hagi desenvolupat com un procés continu i sense interrupcions; en conseqüència, no tenir estudis formals pot ser utilitzat com a indicador de fracàs escolar: així, el 5-10% de joves sense estudis pot ser considerat com la cota de fracàs escolar entre els joves a Catalunya al 2001, un percentatge que no s'havia reduït en els darrers anys, ja que afectava de manera similar a tots els grups d'edat analitzats (gràfic 4)³.

En general, però, no tenir estudis era una situació molt minoritària. Així, als 15-19 anys, la majoria tenia estudis secundaris (un 65%), al voltant d'un 25% de la població havia assolit una

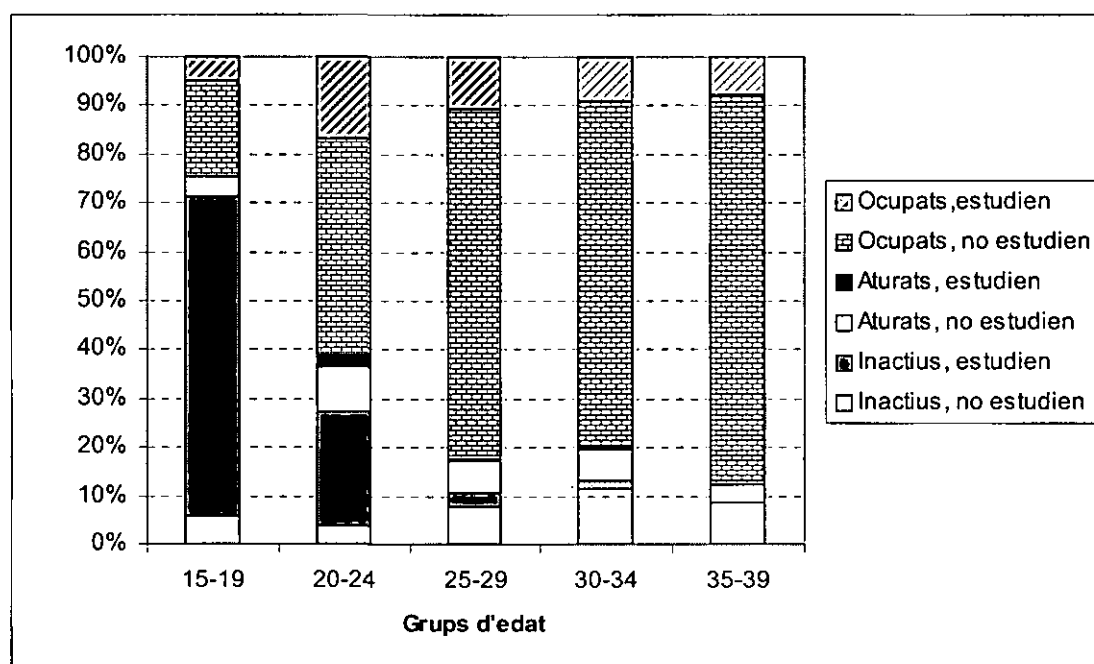
² En els percentatges que s'exposaran a continuació no seran considerats els casos en què no es precisa el seu grau educatiu.

³ Tanmateix, al comparar aquests nivells de joves sense estudis a Catalunya amb les dades del Cens de població de 2001 (taula I, annex estadístic), es comprova que el fracàs escolar està una mica sobreestimat amb el PaD, ja que en realitat abastava entre un 2 i un 4% de la població jove.

educació primària, i fins i tot un 2% dels homes i un 4% de les dones de 15-19 anys tenien estudis universitaris; es percep així, ja entre els més joves dels joves, el major grau educatiu de les dones respecte als homes⁴.

També per al grup d'edat 20-24, tot i que els estudis de secundària eren els més habituals per ambdós sexes (65% dels homes i 60% de les dones de 20-24 anys tenien una educació mitjana), mentre que el segon nivell d'instrucció en importància per als barons d'aquesta edat eren els estudis primaris (24%), per a les dones eren els estudis universitaris (24% de les de 20-24 tenien estudis superiors); complementàriament, dins aquest grup d'edat, el tercer grau educatiu més comú entre els homes eren els estudis universitaris (6%) i per a les dones els primaris (11%)⁵.

Gràfic 5. Joves segons sexe i grup d'edat segons situació d'activitat

Font: elaboració a partir del PaD

⁴ En comparar aquestes dades amb les del cens de 2001, el nivell d'instrucció als 15-19 anys apareix un xic sobreestimat amb el PaD, ja que, segons la informació censal (vegeu taula I, annex estadístic), l'educació primària obligatòria apareix com la més comú per aquest grup d'edat (44% dels homes i 42% de les dones l'havien assolit als 15-19 anys), seguida de la primària incompleta (31% i 27% respectivament). Per altra part, l'educació secundària (batxillerat o formació professional) abastà un 21% dels barons i un 28% de les dones. Finalment, pràcticament ningú als 15-19 anys quedà registrat amb una educació universitària.

⁵ Segons els cens de 2001, certament, la secundària era el nivell d'instrucció més habitual als 20-24 anys, tot i que els percentatges són més baixos que els registrats amb el PaD, en concret, d'un 43% per als homes i d'un 47% per a les dones (taula I, annex estadístic). Molts, tanmateix, semblaven aturats al nivell de la primària, ja fos incompleta (12% dels homes, 8% de les dones) o finalitzada, ja fos l'EGB o l'ESO, tal i com es registrà per a un 31% dels homes i per a un 23% de les dones. Finalment, havien assolit ja un grau universitari un 11% dels homes i un 20% de les dones de 20-24 anys.

Taula 2. Joves segons sexe i grup d'edat segons situació d'activitat

		Ocupats	Aturats	Inactius	Total
No estudien	15-19	14,33	3,28	4,18	21,79
	20-24	38,96	7,79	3,25	50,00
	25-29	66,40	5,91	7,33	79,63
	30-34	67,41	6,21	11,09	84,70
	35-39	76,74	3,63	8,16	88,52
Estudien	15-19	3,58	0,00	48,06	51,64
	20-24	14,72	1,95	21,00	37,66
	25-29	9,78	0,41	2,65	12,83
	30-34	8,65	0,44	1,55	10,64
	35-39	7,55	0,00	0,00	7,55
Total	15-19	17,91	3,28	52,24	73,43
	20-24	53,68	9,74	24,24	87,66
	25-29	76,17	6,31	9,98	92,46
	30-34	76,05	6,65	12,64	95,34
	35-39	84,29	3,63	8,16	96,07

Font: elaboració a partir del PaD

Taula 3. Ingressos mitjans mensuals (en milions de pessetes) dels joves segons grup d'edat i sexe

HOMES	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39
n (amb informació)	105	153	149	153	137
% casos perduts	39,66	37,04	33,18	25,00	18,45
mitjana	76.439	124.397	211.189	265.834	298.952
error (95%)	29.851	27.453	36.242	39.741	46.363
desviació típica	156.060	173.251	225.707	250.803	276.868
DONES	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39
n (amb informació)	111	160	162	179	147
% casos perduts	37,64	31,91	24,65	13,11	14,04
mitjana	53.410	113.329	206.498	223.438	214.905
error (95%)	23.884	28.668	39.042	38.050	39.213
desviació típica	128.383	185.015	253.534	259.729	242.569

Font: elaboració a partir del PaD

Com cabia esperar, a major edat, major proporció de població jove amb estudis universitaris, però mentre que la màxima proporció entre els homes arribava a poc més del 20%, entre les dones era del 35%: quasi quinze punts percentuals de diferència entre sexes; tanmateix, cal apuntar que aquests percentatges d'universitaris amagaven una divisió de gènere respecte a l'elecció entre carreres de tres anys o de més temps: per als joves universitaris majors de 30

anys, mentre que entre els homes un 30% tenia una diplomatura o ingenieria tècnica i un 70% tenia una llicenciatura o ingenieria superior, entre les dones aquestes proporcions eren respectivament del 40 i del 60%, és a dir, amb una major importància per a elles que per a ells del primer cicle universitari sobre el segon⁶.

Per altra part, el treball és l'altre gran eix sobre el que gira el concepte de joventut: la inserció en el mercat laboral és una transició que entronca la joventut amb el món adult. D'antuvi, l'etapa de formació o bé era inexistent o bé precedia a la feina, tanmateix, en l'actualitat, els joves catalans sovint combinen l'educació amb el treball. En la taula 2 es mostra com es reflecteixen aquestes dues variables per als diferents grups d'edat analitzats. Un altre cop, un primer problema amb el que cal enfrontar-se és la manca d'informació que tenim en analitzar la variable, en especial entre els més joves: coneixem si estudien o no i la seva situació d'activitat en el 73% de la població de 15-19 anys, per a un 88% en el grup d'edat de 20-24 anys i d'un 92% del de 25-29 anys, i és necessari esperar a observar a la població de 30-39 anys per a tenir una informació gairebé completa de si estan estudiant i de la situació d'activitat (en concret, per aquestes edats, es té per a un xic més del 95% dels individus)⁷.

En l'aspecte de l'activitat laboral, com cabia esperar, com major era el grup d'edat considerat, menor fou la proporció dels que tenien l'estudi com a única activitat, registrant-se un 50% en el grup d'edat 15-19 anys, un 40% als 20-24 anys i al voltant del 10% més enllà dels 25 anys; certament, l'etapa de formació està encara molt lligada a l'edat⁸. Així, per exemple, els de 15-19 anys eren pràcticament tots o bé estudiants o bé ocupats en estat pur, ja que quasi tothom que a aquesta edat estava estudiant es declarà inactiu, i els que no estaven estudiant es van declarar actius (gràfic 5). Però aquesta dicotomia tan clara es trencava per a la població de 20-24 anys: certament, entre els que no estudiaven, o bé s'estava ocupat o bé aturat (eren, doncs, actius), però pràcticament la meitat entre els que estaven estudiant es trobaven alhora treballant. Certament, com ja s'havia fet notar en altres estudis (per exemple, Garrido i Requena, 1996), molts joves avui en dia combinen estudis i feina. Finalment, més enllà dels 25 anys la pràctica

⁶ L'accés cada cop major a la universitat queda reflectit amb claredat amb les dades censals, ja que mentre que als 35-39 anys un 18% dels homes i un 23% de les dones havien assolit un títol universitari, aquest percentatge era major com més jove era el grup d'edat considerat: als 30-34 anys era d'un 20% i 27% per homes i dones respectivament, i als 25-29 anys d'un 21% i 32% respectivament. Sens dubte, l'efecte de la caiguda en la natalitat de les generacions més joves està sent en part compensada amb un increment en l'accés a l'educació universitària. Per altra part, l'elecció diferencial per gènere entre diplomatura i llicenciatura també queda confirmada amb les dades censals, tot i que la distància no és tan forta com l'estimada pel PaD (vegeu taula I, annex estadístic).

⁷ També aquí, i ja en el gràfic 5, no han estat considerats els individus per als quals es mancava d'informació al respecte.

⁸ La taula II del annex estadístic ens mostra les proporcions d'estudiants segons el cens de 2001 a Catalunya per grups d'edat, confirmant-se així les dades descobertes amb el PaD: als 15-19 anys, un 62% dels homes i un 70% de les dones eren exclusivament estudiants, percentatges que als 20-24 anys eren respectivament de 22% i 27%, als 25-29 anys del 5% per ambdós sexes, i més enllà dels 30 anys ho eren al voltant de l'1%.

totalitat dels joves no estaven estudiant i es trobaven dins del mercat de treball i amb feina, tot i que un important 6% estava a l'atur i un significatiu 10% combinava treball i formació (gràfic 5).

Una sentència que va tenir cert ressò a finals dels setanta fou aquella que predicava que la Universitat era una *fàbrica d'aturats* (Martín Moreno i de Miguel, 1979); la forta entrada a la universitat havia produït que els títols aconseguits en aquesta institució no trobessin el seu reflex en el mercat de treball. Es tenen amb el PaD totes les variables necessàries per contrastar aquesta hipòtesi entre els joves catalans, ja que es disposa del nivell d'instrucció i de la situació d'activitat dels individus, a més de la seva edat, sexe i de si es trobava estudiant o no en el moment de l'enquesta.

El disseny de l'anàlisi és senzill, ja que només cal controlar per sexe i edat a l'hora d'esbrinar si estar estudiant o no i el nivell d'instrucció assolit tenen un efecte significatiu sobre la probabilitat d'estar ocupat a Catalunya l'any 2001. Les variables de control són necessàries, ja que el fet d'estar ocupat està, òbviament, molt influenciat per l'edat (com major és aquesta, major la probabilitat d'estar treballant) i pel sexe (per les divisions de gènere presents a la societat catalana). Tanmateix, al construir un model explicatiu de la probabilitat d'estar ocupat, la variable més explicativa és si l'individu es troba o no escolaritzat: així, mentre que la probabilitat de tenir feina era d'un 80% si una persona estava estudiant, era d'un 40% si es trobava estudiant. En definitiva, encara hi havia una forta implantació del model en què es separava els treballs i l'estudi.

Però aquesta realitat tan contundent depèn, en gran mesura, de l'edat considerada, ja que és més acusada com menor és el grup d'edat, i deixa de tenir presència per als majors de 25 anys (gràfic 6): així, la probabilitat d'estar ocupat per a un jove de 15-19 anys era del 7% si encara estava estudiant, però del 66% si havia acabat els estudis, i als 20-24 anys aquests percentatges foren del 40% i del 78% respectivament; en contrast, a partir dels 25 anys, el fet d'estar o no escolaritzat no influïa per a res en la probabilitat de tenir feina. En definitiva, l'estudi suposava un clar retard en l'entrada al mercat de treball, tot i que no una intensitat final diferent (tal i com es pot comprovar amb altres fonts: vegeu Miret, 2004).

La següent variable a considerar és el nivell d'instrucció, per a la qual apareix un model que senyala clarament que a major grau educatiu, major probabilitat d'estar treballant (gràfic 7), de manera que un nivell d'instrucció superior suposava una probabilitat d'estar ocupat onze punts percentuals superior a la del nivell d'instrucció immediatament anterior; queda, doncs, desmentida plenament la hipòtesi que a un nivell d'instrucció universitari suposa un major atur. Altre tema seria, però, si la feina responia al tipus de preparació de l'universitari, punt que no podem respondre amb aquesta anàlisi.

Finalment, cal preguntar-se si es donaren en aquest sentit models específics per gènere. De fet, aquesta variable sorgeix amb força, ja que el fet de ser dona suposava una probabilitat menor de tenir feina, un cop havien estat controlades les variables degudes a l'edat, al fet d'estar estudiant i al nivell d'estudis, de manera que mentre un home universitari que hagués acabat d'estudiar tenia una probabilitat d'un 95% d'estar treballant, independentment de la seva edat, per a la dona amb les mateixes característiques la probabilitat era deu punts percentuals més baixa (gràfic 8).

Tot i que l'activitat laboral és una dimensió important del concepte de joventut, aquesta variable ha estat substituïda o combinada en alguns estudis per la dels ingressos (molt especialment, en l'àmbit de l'economia: vegeu, per exemple, Toharia *et al.*, 2001), atès que és la renda personal la que situa a un individu en una escala de major a menor autonomia econòmica. Malauradament, per aquesta variable es pateix d'un volum important de casos sense informació: un 30% de la mostra d'individus d'entre 15 i 39 anys no aporten la seva renda mensual, percentatge al que cal afegir un 5% que afirmen desconèixer-la. Per reduir aquest percentatge, s'assumirà que qui no explicità la seva renda individual, si era inactiu, no ingressava cap diner a casa.

Amb aquest supòsit, a la taula 3, s'ofereix l'estimació dels ingressos mitjans dels joves segons grups d'edat i sexe, així com l'error mostral associat a aquest estadístic i la desviació típica. Com es pot observar, la mitjana d'ingressos és major com major és el grup d'edat considerat, i també és superior per als homes que per a les dones: així, mentre que els barons de 15-19 anys tingueren l'any 2000 una renda mensual mitjana de 76.439 pessetes, per als de 35-39 anys fou de 298.952 pessetes; i per a les dones, els ingressos mensuals mitjans per als grups d'edat 15-19 a 35-39 anys oscil·laren des de les 23.884 pessetes per a les més joves fins a les 214.905 pessetes per a les més grans⁹. Però la dispersió (mesurada a través de la desviació típica) també fou molt elevada, així com ho fou l'error estadístic; punts que indiquen, per una part, que la desigualtat sobre els ingressos dels joves era molt àmplia (per a un grup d'edat i sexe determinat) i que el interval de confiança al voltant de la mitjana d'ingressos era preocupant per la seva amplitud¹⁰.

Un cop fetes totes aquestes apreciacions, es pot procedir a representar la distribució de renda dels joves catalans mitjançant un diagrama de caixa, un gràfic que mostra els anomenats cinc números resum d'una distribució, dividint aquesta en quatre segments (amb un 25% de casos a cadascun d'ells): així, la línia horitzontal més baixa presenta el mínim, la caixa dibuixa de baix

⁹ Per al càlcul d'aquests estadístics, s'ha considerat la renda agrupada en intervals, elaborant-los a partir de la marca de classe o punt mitjà de l'interval.

a dalt els tres quartils (el 25% o quartil primer, el 50%, quartil segon o mediana, i el 75% o tercer quartil) i, finalment, la línia vertical superior indica el màxim de la distribució; a més, es mostren els valors atípics (senyalats amb un cercle), que apunten aquells casos clarament fora de la distribució central, i els valors extrems (senyalats amb un asterisc), que col·loquen els valors abruptament externs a la distribució.

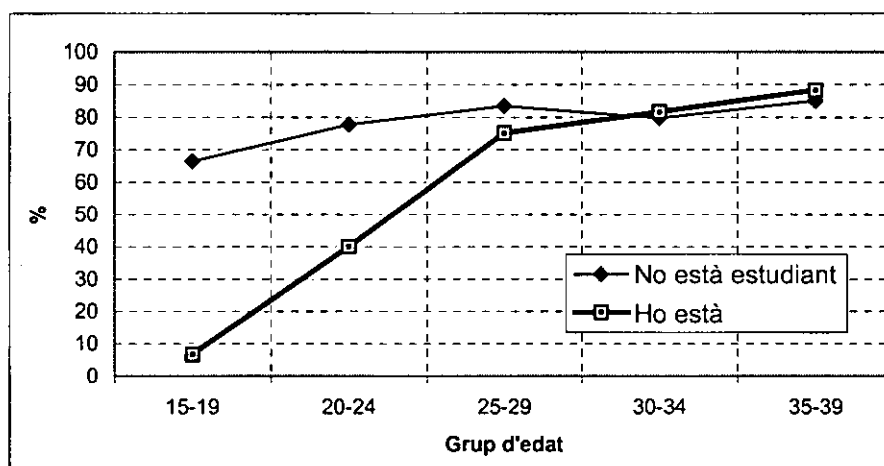
Taula 4. Model explicatiu per etapes de la probabilitat d'estar ocupat: segons (1) escolarització, (2) edat, (3) nivell d'instrucció, i (4) sexe.

	1r pas		2n pas		3r pas		4r pas	
	β	Sig.	β	Sig.	β	Sig.	β	Sig.
ESCOLARITZACIÓ								
No està estudiant	0,00	ref.	0,00	ref.	0,00	ref.	0,00	ref.
Està estudiant	-1,85	0,000	-3,32	0,000	-3,64	0,000	-4,01	0,000
No se sap	-0,09	0,918	-0,03	0,863	-0,49	0,980	-1,72	0,284
GRUP D'EDAT								
15-19			0,00	ref.	0,00	ref.	0,00	ref.
20-24			0,57	0,057	0,43	0,137	0,53	0,077
25-29			0,94	0,002	0,71	0,023	0,84	0,008
30-34			0,69	0,027	0,46	0,130	0,64	0,046
35-39			1,06	0,000	0,80	0,006	1,15	0,000
<i>Interacció estar estudiant amb grup d'edat</i>								
20-24			1,67	0,001	1,60	0,003	1,48	0,008
25-29			2,81	0,000	2,68	0,000	2,52	0,000
30-34			3,44	0,000	3,47	0,000	3,29	0,000
35-39			3,60	0,000	3,41	0,000	3,14	0,000
NIVELL D'INSTRUCCIÓ								
Sense estudis					0,00	ref.	0,00	ref.
Primaris					0,48	0,001	0,47	0,001
Secundaris					1,00	0,000	1,02	0,000
Universitaris					1,70	0,000	1,80	0,000
Especial					0,38	0,407	0,09	0,570
No se sap					1,16	0,655	0,71	0,587
SEXE								
home							0,00	ref.
dona							-0,88	0,000
<i>Interacció sexe amb escolarització:</i>								
Està estudiant							0,95	0,023
No se sap							21,75	0,999
<i>Interacció SEXE(dona) amb grup d'edat 35-39</i>								
							-0,30	0,071
CONSTANT	1,46	0,000	0,68	0,003	0,06	0,996	0,37	0,440
-2 log versemblança		1992		1809		1759		1711
Millora punts percentuals				9,22		2,74		2,74

Font: elaboració a partir del PaD

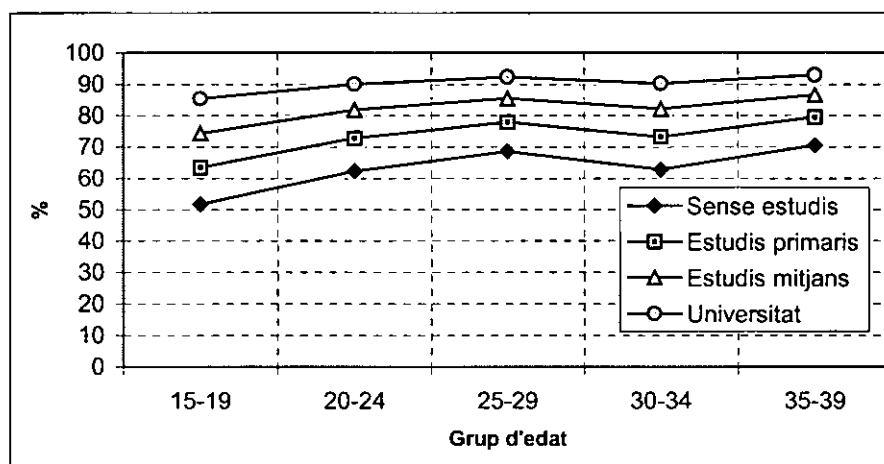
¹⁰ L'interval de confiança s'obté sumant i restant l'error a la mitjana calculada. Així, per exemple, per a les dones de 15-19 anys, tenint en compte l'error estadístic, els ingressos mitjans oscil·laven entre 29.526 i 77.293 pessetes.

Gràfic 6. Probabilitat d'estar ocupat per edat segons escolarització

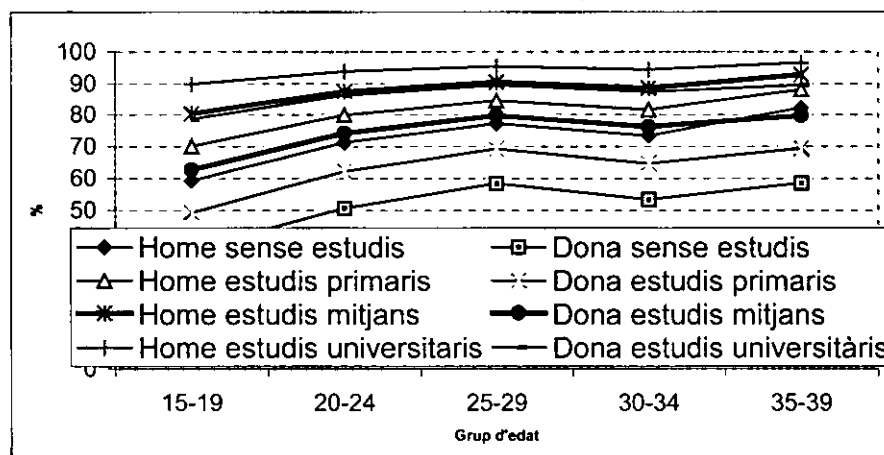
Font: elaboració a partir de la taula 4

Gràfic 7. Probabilitat d'estar ocupat per edat segons nivell d'instrucció (població que ja ha acabat els seus estudis)

Font: elaboració a partir de la taula 4

Gràfic 8. Probabilitat d'estar ocupat per edat, nivell d'instrucció i sexe (població que ja ha acabat els seus estudis)

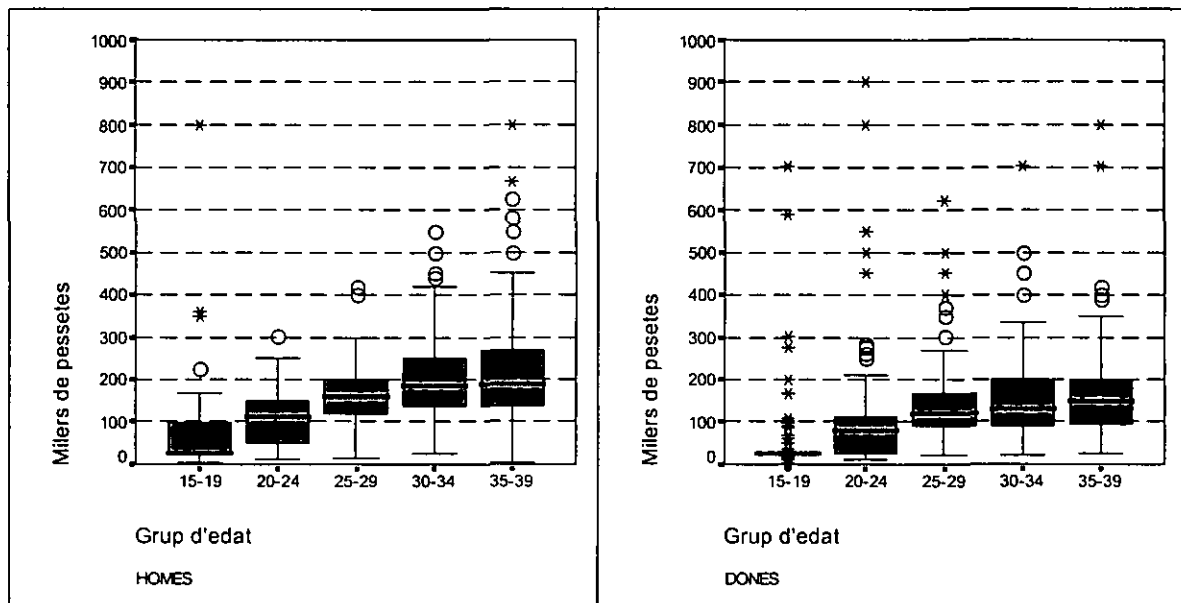

Font: elaboració a partir de la taula 4

El gràfic 9 representa la distribució de la renda segons grup d'edat i sexe, comprovant-se que, com ja s'havia anotat, per una part, (1) a major edat, majors ingressos i que, per altra part, (2) els homes, dins un mateix grup d'edat, tenen uns ingressos superiors a les dones. També es pot observar que, sense considerar els valors de la gent que té una renda atípicament o extremadament per sobre dels seus companys, com major és el grup d'edat, major la diferència es dona en la distribució d'ingressos.

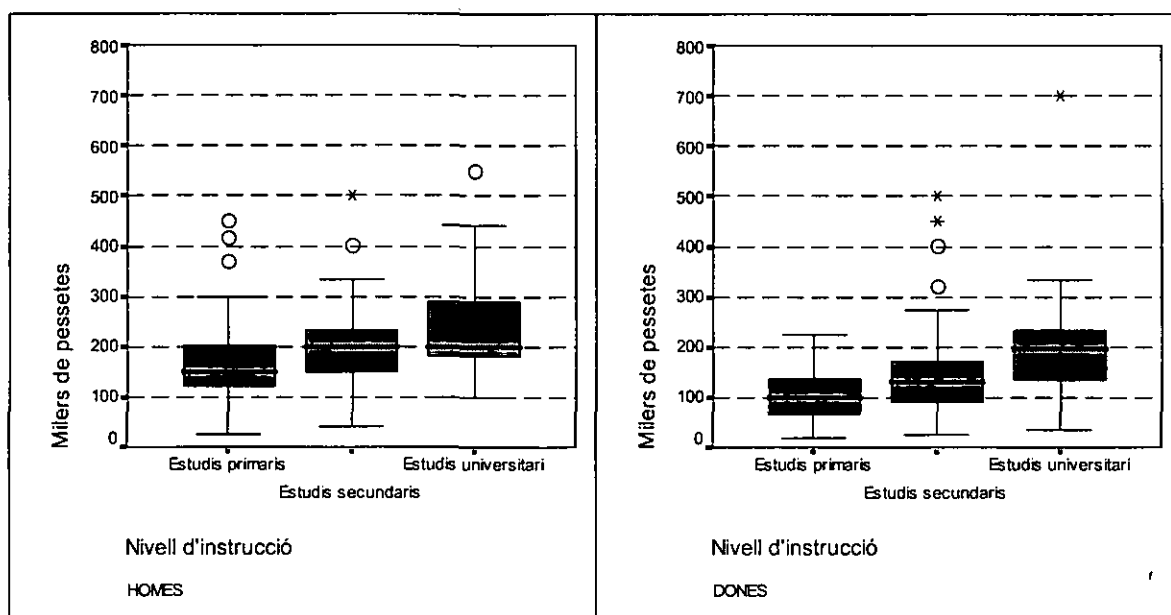
Aquesta anàlisi s'ha fet també per als grups d'edat 30-34 anys segons nivell d'instrucció, per a esbrinar si es pot considerar que un major grau d'instrucció suposa una major renda (gràfic 10), i, eliminant de aquesta submostra a qui no té renda en absolut, es pot concloure que a major nivell d'estudis, major renda, però també major desigualtat entre els components d'un determinat grup d'instrucció. A més, un altre cop s'evidencia que la variable gènere influeix per si mateixa en la distribució de renda, ja que per a un mateix nivell d'instrucció, les dones tenen una renda inferior als homes.

Gràfic 9. Distribució de la renda segons grup d'edat i sexe

Font: elaboració a partir del PaD

Gràfic 10. Distribució de la renda per a la població de 30-34 anys segons nivell d'instrucció i sexe

Font: elaboració a partir del PaD

3. Característiques de l'emancipació familiar a Catalunya l'any 2001

No totes les característiques apuntades per a definir la joventut tenien la mateixa importància, i fins i tot hi ha algunes de les quals es pot prescindir. Es proposa aquí utilitzar la tècnica de la regressió logística (Jovell, 1995¹¹) per destriar el gra de la palla. La variable depenent és estar emancipat familiarment, és a dir, residir en una llar independent a la dels pares o conviure amb la teva parella (independentment de si els teus pares també viuen amb tu). Es tracta que les variables independents descrites en l'anterior apartat indiquin la seva posició com a els factors explicatius d'aquest objecte d'estudi.

En la taula 5 s'ofereixen els sis passos realitzats en la construcció d'aquest model explicatiu de la joventut a Catalunya l'any 2001; cada pas es correspon amb la introducció d'una variable independent significativa per a la comprensió de l'objecte d'estudi; començant per l'edat (1r pas), passant pel lloc de naixement (2n pas), el sexe (3r), el nivell d'instrucció (4rt) i si s'està o no cursant estudis (5è), per acabar amb el número d'habitants del municipi de residència (6è). El model busca expressar la probabilitat d'un individu d'entre 15 i 39 anys de no estar convivint amb els seus pares o d'haver constituït una unió conjugal (fos matrimoni o unió consensual),

¹¹ Aquesta mateixa tècnica és la que ha estat utilitzada en l'anàlisi de la relació entre nivell d'instrucció i ocupació, tot i que s'ha considerat més convenient presentar-la aquí.

estimant uns paràmetres que descriuen l'efecte de cada variable independent o factor explicatiu sobre la variable depenent o objecte d'estudi¹².

L'objecte d'estudi, com s'havia comentat, és una variable binària, que indica si se està o no emancipat familiarment. Per altra part, els factors explicatius poden ser o bé variables numèriques o bé categòriques. En el primer cas, una variable numèrica, el model informa de quant canvia la variable depenent per cada unitat en què canvia la independent; en el segon, una variable categòrica, el model exposa la diferència de cada categoria de la variable independent respecte a una categoria de referència. Aquestes consideracions tècniques, que poden semblar a primer cop d'ull un mica obtuses, s'aniran presentant i posant a la pràctica a continuació, amb la meta final, cal recordar, de delimitar al màxim el concepte de joventut, en el cas concret de la Catalunya a l'any 2001.

Per començar, hi ha dues variables que no tenen raó de ser en el model, ja que no ajuden en res a distingir els que estaven emancipats dels que no ho estaven: aquestes dues variables que es rebutja d'entrada són la província de residència i la situació d'activitat laboral. És a dir, amb les dades del PaD, s'afirma que en la situació d'emancipació familiar dels joves catalans, per una part, la divisió administrativa provincial no tenia res a dir i, per altra part, que estar ocupat, aturat o inactiu no era un tret característic en l'emancipació juvenil. Tots els altres factors explicatius sí que ajuden a emmarcar la joventut a Catalunya, tot i que uns més que d'altres.

Així, el model de joventut construït encimbella a l'edat com la variable més important per definir aquest concepte: la probabilitat d'estar emancipat familiarment segueix la pauta per edat clàssica de la distribució logística (gràfic 12¹³), amb una proporció mínima d'1,3% emancipats als 15 anys i que arriba a un 95% d'emancipats al voltant dels 40 anys, proporció que podem considerar com a nivell de l'emancipació definitiva a Catalunya. En definitiva, com es podia suposar, la joventut té com a component fonamental el ser jove, jove d'edat, i a mesura ets menys jove, augmenten les teves probabilitats d'estar emancipat o, segons la definició donada, de viure en una llar separada de la dels pares o convivint amb la teva parella. Amb aquesta distribució es pot comprovar que a Catalunya l'any 2001, als 23 anys un 25% de la població

¹² La significació dels paràmetres s'ofereix al costat d'aquests, abastant des d'un nivell de significació estadística del 99% (quan el valor que mostra la columna corresponent és menor de 0,01), passant per un del 95% (amb un valor menor de 0,05) fins a un nivell de significació del 90% (menor de 0,10); quan el valor és superior a 0,10 es pot concloure que l'estimació d'un paràmetre no és significativament diferent a aquell amb el què el comparem.

La forma d'esbrinar fins a quin punt aquesta variable ens ajuda a comprendre les característiques de la joventut és mitjançant el valor obtingut per menys dues vegades el logaritme de la versemblança (vegeu a la taula 5, el valor de $-2 \log. versemblança$), valor que cal anar progressivament disminuint de forma que es vagi perfilant un model explicatiu cada cop més adient: la perfecció en aquest sentit s'abastaria si aquest valor fos igual a zero, cosa que significaria que s'estava en posició de afirmar exactament si algú estava o no emancipat en funció dels trets recollits en el model.

¹³ El gràfic representa el percentatge per edat d'emancipats registrats i el deduït segons el model construït.

estava ja familiarment emancipada, sent els 27 anys l'edat en què ho estaven la meitat i els 32 anys aquella en que ja no residien amb els pares o havien format parella un 75% de la població catalana.

Però aquesta pauta per edat canviava molt segons on s'hagués nascut (gràfic 13). Si només considerem els nascuts a Catalunya (la immensa majoria, un 85% dels joves) es pot comprovar que l'edat mínima a l'emancipació no eren els 15 ni els 16 anys (en què pràcticament ningú vivia emancipat familiarment), sinó més aviat calia situar-la als 18 anys. De fet, si s'havia observat entre aquestes edats més joves un percentatge d'emancipats més elevat, era per la contribució que a aquest indicador feu l'alt nivell d'emancipació de la població nascuda a Espanya (fora de Catalunya) i, encara més, de la nascuda fora d'Espanya; unes proporcions probablement degudes a processos paral·lels d'emancipació i migració, malgrat que aquest fenomen que no es pot comprovar amb les dades transversals del PaD. En general, la pauta d'emancipació dels individus nascuts a Catalunya respecte al total de residents al país era un any més tardana entre els més joves i mig any més retardada entre els de major edat: així, per observar un 25% d'emancipats calia arribar als 24 anys d'edat, als 27,5 anys per veure un 50% dels joves emancipats i als 31,5 anys per copsar que un 75% estaven ja emancipats; la intensitat final de l'emancipació, però, mesurada als 40 anys, continuava sent del 95%, de manera que s'estima que un 5% dels joves catalans mai s'emancipaven del nucli familiar de procedència.

La tercera variable que cal analitzar és la referent a la renda personal. La relació entre els ingressos i la probabilitat d'estar emancipat té forma d'*U* invertida (gràfic 14¹⁴): la probabilitat d'estar emancipat és major quant més es guanya, amb un màxim per sobre del 90% de probabilitat si la renda mensual era d'entre els 350 mil i les 550 mil pessetes, punt a partir del qual la probabilitat disminuïa¹⁵. Òbviament, la zona de la distribució que més interessa és la inicial, ja que són molt pocs els joves que percebien més de 350 mil pessetes mensuals! En conclusió, uns majors ingressos suposaven una major probabilitat d'estar emancipat; una afirmació que no sobta gaire al sentit comú. Podem fer un petit experiment (virtual) per esbrinar la probabilitat d'estar emancipat segons les circumstàncies conjunturals de l'any 2001: així, amb una renda de 120 mil pessetes mensuals (que era el quartil primer entre els homes de 25-29 anys i el quartil segon entre les dones dins del mateix grup d'edat), la probabilitat d'estar emancipat era d'un 64%; si augmentava la renda fins 160 mil pessetes mensuals (el quartil segon entre els homes de 25-29 anys i el tercer entre les dones del mateix grup d'edat), la probabilitat augmentava fins a un 75% i si es cobraven 200 mil pessetes (renda que com a mínim tenien un 25% dels homes de 25-29 anys més rics) la probabilitat s'incrementava fins a un 80%.

¹⁴ Es tracta, doncs, d'una paràbola, podent ser descrita amb la renda i la renda al quadrat.

¹⁵ Qui amb una renda superior a cinc centes mil pessetes mensuals no s'emancipava era perquè hi havia algun tipus de vincle amb els pares molt difícil de destruir.

No es pot, tècnicament, utilitzar com a variables independents l'edat i la renda alhora, ja que els ingressos estan correlacionats amb l'edat, és a dir, com s'ha vist en l'apartat anterior, a major edat, ingressos més elevats¹⁶. Tècnicament, en conseqüència, cal seleccionar una de les dues variables: s'ha escollit l'edat, que té els avantatges que pot ser capturada de manera més simple¹⁷. A més, l'edat es presta menys a la imprecisió o a no contestació per part dels entrevistats que la renda.

També s'ha comprovat que, en contra d'allò que es podria intuir, la renda no pot ser substituïda per la variable de la relació amb l'activitat laboral, ja que en comparar els ocupats amb els aturats o els inactius i el seu efecte sobre l'emancipació juvenil, cap categoria apareix amb una probabilitat d'estar emancipat estadísticament diferent a les altres. Per aquest motiu, la variable referida a la relació amb l'activitat no està inclosa en el model explicatiu, ja que la relació amb l'activitat del jove no serveix per avaluar el seu nivell d'emancipació.

La següent variable a introduir en el model explicatiu és el sexe (taula 5, tercer pas): les dones joves, independentment de la seva edat i lloc de naixement tenien una probabilitat d'estar emancipades significativament superior a la dels homes. Els paràmetres estimats a la taula 5 exposen la diferència en la relació entre aquells que estan emancipats i aquells que no ho estan, aïllant l'efecte de cada variable independent, és a dir, un cop controlades les altres variables independents incloses en el model. Així, ser dona suposa que aquesta relació d'emancipació és el doble que la dels homes, amb independència del valor de les altres variables.

Això es pot comprovar en introduir com a variable independent el nivell d'instrucció (gràfic 15, 5è pas, en taula 5). Així, per exemple, si comparem als i a les joves sense estudis, la pauta per edat de la proporció d'emancipades és clarament superior al dels barons (amb una diferència per a les edats centrals de quinze punts percentuals), de manera que per observar una mateixa proporció de població que no conviu amb els seus pares o que ho fa amb la seva parella entre aquells i aquelles que no tenen estudis calia comparar els homes amb les dones dos o tres anys més joves.

El nivell d'instrucció assolit provoca una pauta diferencial per edat en la probabilitat d'estar emancipat familiarment (gràfic 10), influint de la mateixa forma en homes que en dones. La pauta per edat era pràcticament idèntica per tots aquells que disposaven com a màxim

¹⁶ La coeficient *r* de *Pearson* entre les dues variables és de 0,5; valor que en ciències social pot ser considerat com molt alt. Cal anotar, per arrodonir la justificació de la decisió de no incloure la renda, que si el model inclou alhora l'edat i els ingressos, aquests últims deixen de ser estadísticament significatius per a l'explicació de la joventut.

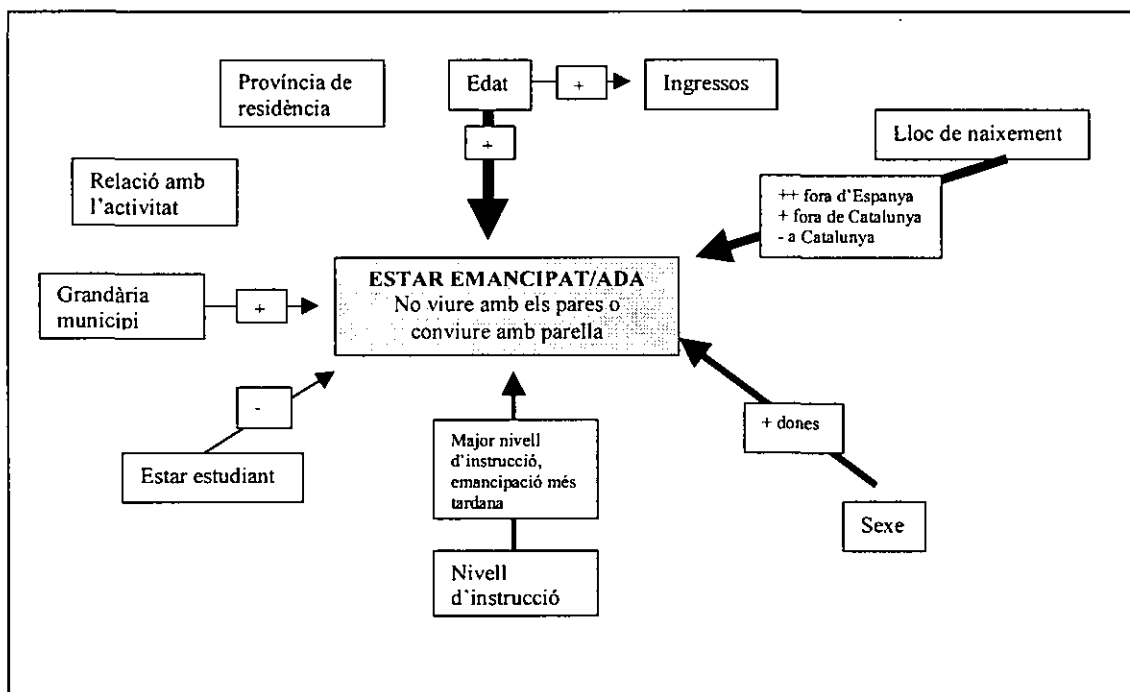
¹⁷ Ja que mentre que només és necessari utilitzar el logaritme de l'edat com a variable independent, per a introduir la renda en el model és necessari utilitzar els milers de pessetes que es guanyen i el quadrat d'aquesta quantitat; només així s'observa la pauta dibuixada en el gràfic 14.

d'educació primària (que constituïa la categoria de referència), és a dir, entre qui no havia finalitzat uns estudis bàsics i qui sí ho havia fet però quedant-se amb aquest nivell d'estudis¹⁸.

Tanmateix, la forma de la pauta per edat en la proporció d'emancipats no era la mateixa si es tenia un títol d'estudis mitjans. En comparació amb els que tenien com a màxim una educació primària, els estudis secundaris suposaven una probabilitat menor d'estar emancipats si es tenien menys de 29 anys, però la probabilitat d'estar emancipat era major si s'havia ja sobrepassat aquesta edat. També tenir estudis universitaris implicava una emancipació notablement més tardana, ja que les proporcions d'emancipats eren inferiors als de com a màxim primària fins als 32 anys, i igualaven als dels estudis secundaris només més enllà dels 34 anys (gràfic 10).

Sens dubte, tenir estudis comportava una menor emancipació com més jove s'era, tot i que a edats menys joves podia inferir-se una recuperació de la emancipació per als de major nivell d'instrucció; en definitiva, s'aprecia que el nivell d'instrucció molt probablement provocava un endarreriment de l'emancipació, un retard del moment de deixar de viure amb els pares¹⁹.

Gràfic 11. Diagrama del model explicatiu de l'emancipació a Catalunya, 2001

¹⁸ Com es pot comprovar al 4rt pas de la taula 5 no hi ha diferència significativa entre el nivell d'emancipació de la gent sense estudis i aquells amb estudis primaris (la significació és major a 0,10).

¹⁹ Un tret cultural del sud d'Europa, ja que al nord o centre Europa és comú deixar de viure amb els pares en quan s'inicia l'educació universitària.

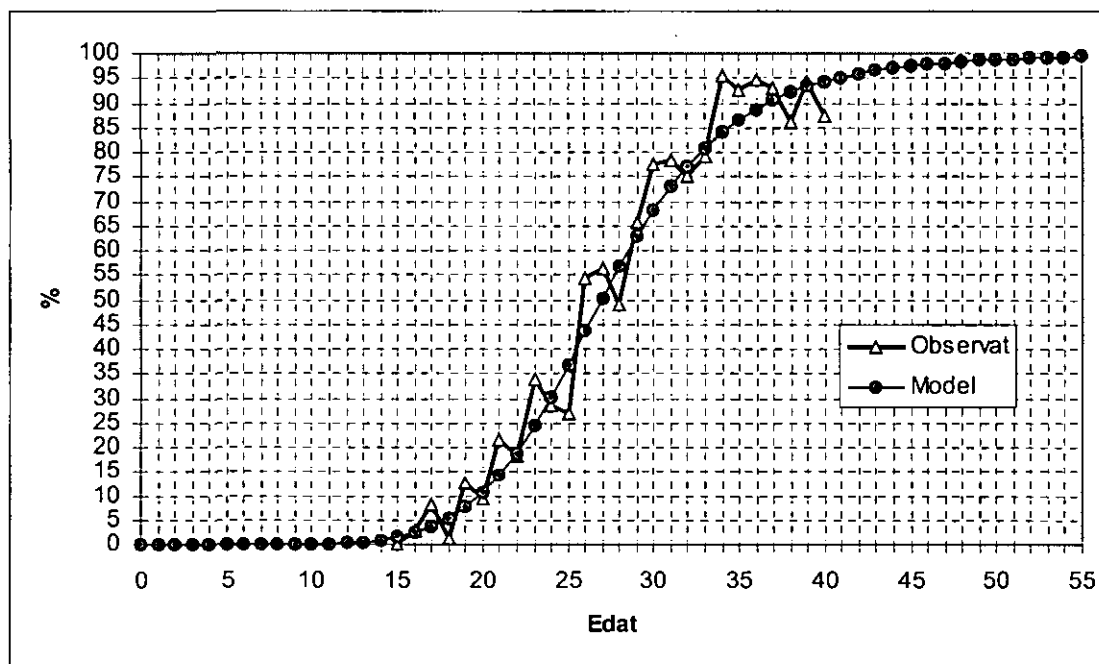
Taula 5. Model explicatiu de la joventut a Catalunya 2001

	1r pas		2n pas		3r pas				4r pas				5è pas				6è pas			
	β	Sig.	β	Sig.	β	Sig.	e^{β}		β	Sig.	e^{β}		β	Sig.	e^{β}		β	Sig.	e^{β}	
Logaritme de l'EDAT	7,43	0,000	8,46	0,000	8,59	0,000			6,52	0,000			6,41	0,000			6,63	0,000		
LLOC DE NAIXEMENT																				
Catalunya			0,00	ref.	0,00	ref.			0,00	ref.							0,00	ref.		
Espanya			16,39	0,000	16,03	0,000			15,00	0,001			15,13	0,001			16,50	0,000		
Altres països			18,45	0,000	19,09	0,000			21,11	0,000			20,59	0,000			20,67	0,000		
No sabem			14,74	0,195	14,75	0,186			13,83	0,206			12,48	0,251			12,25	0,284		
INTERACCIONS EDAT AMB LLOC DE NAIXEMENT:																				
Catalunya			0,00		0,00	ref.			0,00	ref.							0,00	ref.		
Espanya			-4,65	0,001	-4,54	0,001			-4,19	0,002			-4,22	0,002			-4,63	0,001		
Altres països			-4,98	0,000	-5,17	0,000			-5,76	0,001			-5,61	0,001			-5,66	0,000		
No sabem			-4,63	0,182	-4,63	0,173			-4,42	0,184			-4,04	0,222			-3,99	0,246		
SEXE																				
Homes					0,00	ref.	1,00		0,00	ref.	1,00		0,00	ref.	1,00		0,00	ref.	1,00	
Dones					0,61	0,000	1,83		0,70	0,000	2,02		0,70	0,000	2,02		0,73	0,000	2,07	
NIVELL D'INSTRUCCIÓ																				
Sense estudis									0,00	ref.							0,00	ref.		
Primaris									-0,15	0,370			-0,14	0,370			-0,19	0,388		
Secundaris									-10,34	0,000			-8,75	0,001			-8,78	0,001		
Universitaris									-21,05	0,000			-20,29	0,000			-21,17	0,000		
No sabem									-2,40	0,000			-2,33	0,000			-2,43	0,000		
INTERACCIÓ DE L'EDAT AMB:																				
Estudis Secundaris									3,08	0,000			2,63	0,001			2,61	0,001		
Estudis Universitaris									6,11	0,000			5,92	0,000			6,15	0,000		

Taula 4 continuació																
ESCOLARITZACIÓ																
No estudia																
Estar estudiant																
No sabem																
HABITANTS DELS MUNICIPI DE RESIDÈNCIA																
Menys de 2.000 habitants																
De 2.000 a 9.999 habitants																
De 10.000 a 49.999 habitants																
De 50.000 a 99.999 habitants																
De 100.000 a 499.999 habitants																
1.000.000 o més																
CONSTANT																
-2 log. de la versemblança																
Millora (absoluta)																
Millora (%)																
1r pas																
2n pas																
3r pas																
4r pas																
5è pas																
6è pas																

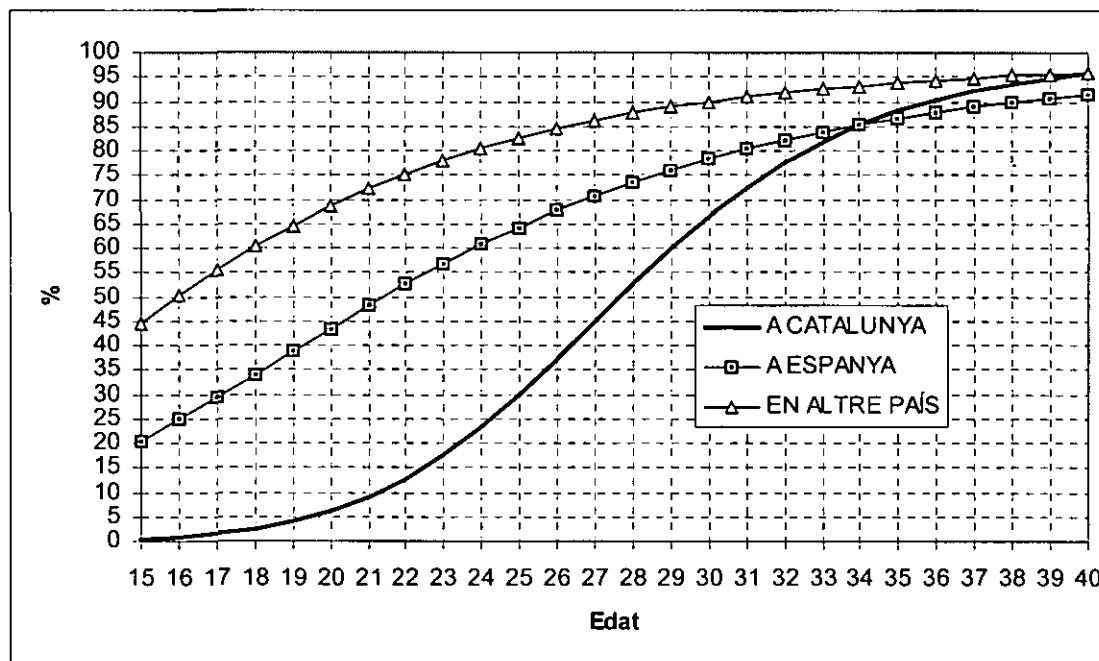
Font: elaboració a partir del PaD

Gràfic 12. Proporció de població emancipada per edat

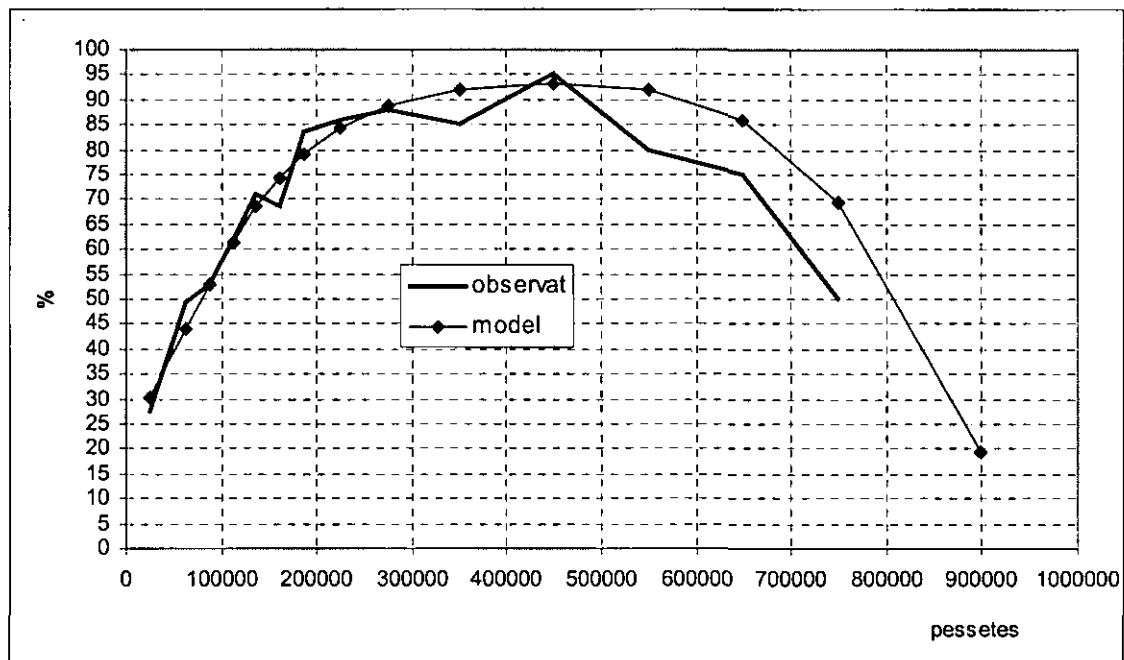
Font: elaboració a partir del PaD i taula 5

Gràfic 13. Proporció de població emancipada per edat i lloc de naixement

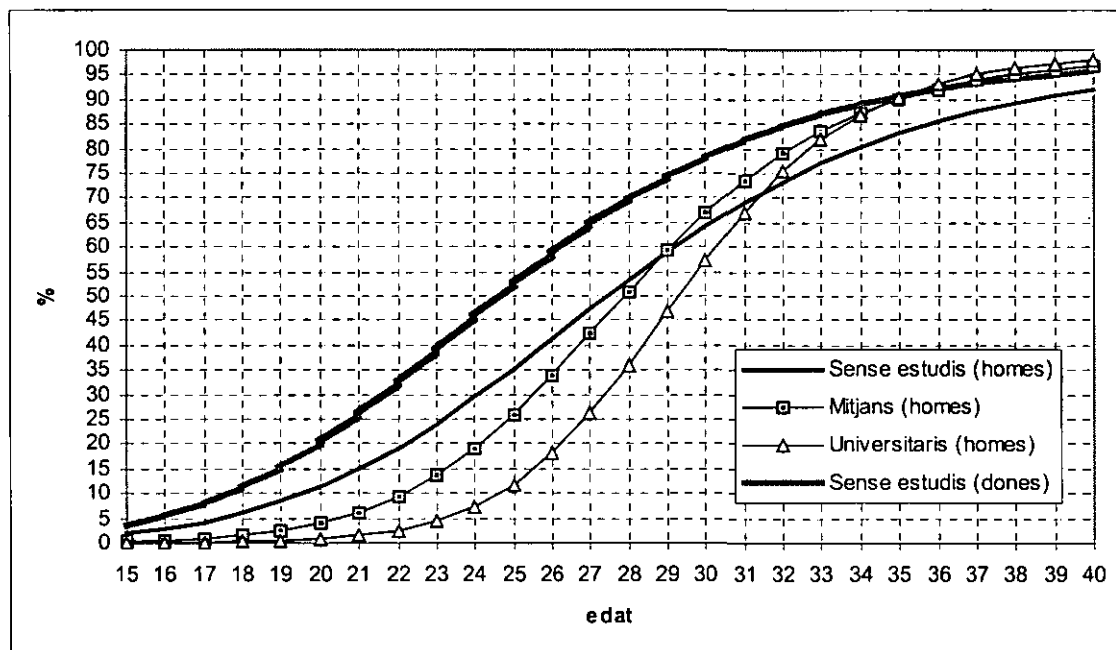
Font: elaboració a partir del PaD i taula 5

Gràfic 14. Proporció de població emancipada segons ingressos

Font: elaboració a partir del PaD

Gràfic 15. Proporció de població emancipada segons edat, sexe i nivell d'instrucció

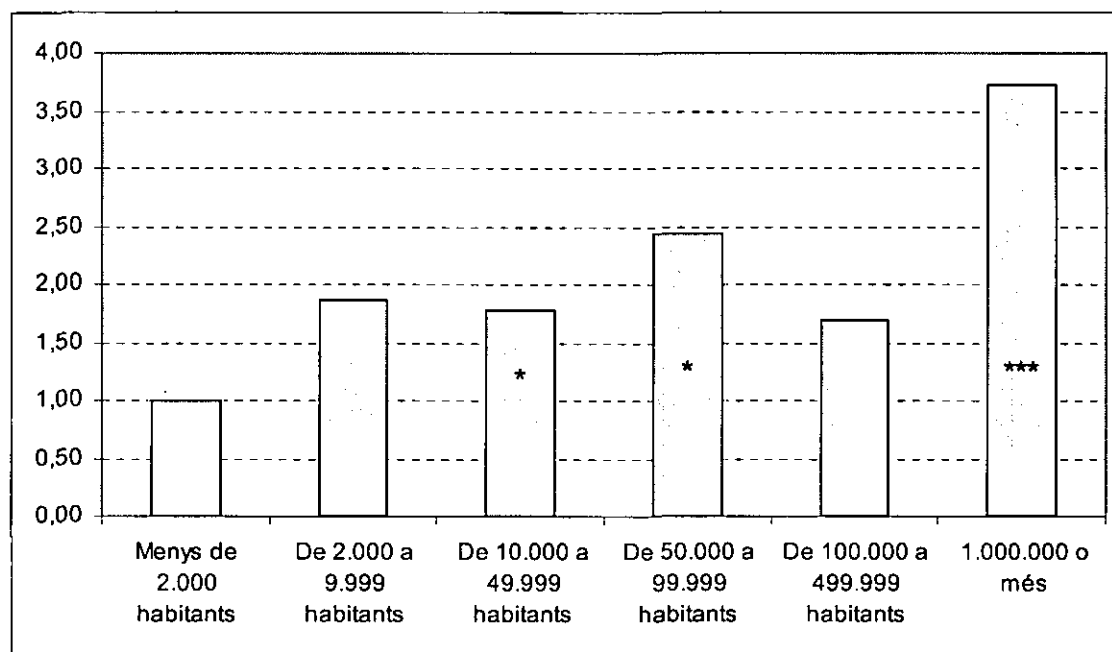
Font: elaboració a partir del PaD i taula 5

Aquesta realitat de l'educació adquireix major protagonisme en introduir-se la següent variable independent en el model explicatiu, a saber, el si s'estava o no estudiant en el moment de l'enquesta (taula 4, cinquè pas): en efecte, la probabilitat d'estar emancipat si algú estava cursant estudis era un 60% la d'algú que no ho estava. En conclusió, no només l'educació endarrereix l'emancipació, sinó que l'escolarització és un fort entrebanc a la mateixa.

Aquest recorregut per les característiques de la joventut s'acaba amb la darrera variable independent utilitzada, la grandària del municipi de residència (taula 4, sisè pas). En general, un municipi més gran suposava una probabilitat major d'estar emancipat, tot i que aquest efecte només s'observava amb suficient significació estadística per als municipis majors d'un milió d'habitants (gràfic 16).

En definitiva, el model construït és el que es pot veure esquemàticament al gràfic 11 i en tota la seva amplitud matemàtica a la taula 5.

Gràfic 16. Probabilitat d'estar emancipat segons grandària del municipi

Font: elaboració a partir del PaD i taula 5

Nota: * significatiu al 90%; ** significatiu al 95%, *** significatiu al 99%

4. Deixar l'escola, començar a treballar

En recollir-se en el PaD l'edat en què es va acabar l'escola i l'edat en què es va començar a treballar es possible estimar les pautes per aquests dos fenòmens tan lligats a la transició entre la joventut i el món adult. D'aquesta manera, es pot reconstruir la memòria de les generacions presents a Catalunya l'any 2001 en referència a la sortida de l'escola –sempre i quan, òbviament, alguna vegada se n'hagués entrat– i respecte a la inserció al mercat laboral, en cas d'haver-hi treballat fora de l'àmbit domèstic o reproductiu alguna vegada a la vida.

Per situar les generacions en el seu marc històric, es presenta un diagrama de Lexis (gràfic 17), amb les tres perspectives temporals en què estan emmarcades les persones que en breu explicaran un aspecte de la seva història escolar i laboral, a saber: (1) la perspectiva de l'edat, (2) la de l'any en què es vivia i (3) la de la generació²⁰ a la qual es pertany. Així, (1) l'eix horitzontal del diagrama ofereix l'edat, havent-se marcat des del naixement (edat 0) fins al 75è aniversari, en talls cada cinc anys que es perllonguen d'esquerra a dreta en el gràfic; (2) a l'eix vertical tenim l'any natural dins del continu històric, que en el gràfic 17 comença l'any 1921 i acaba en el moment en què foren recollides les dades del PaD, l'any 2001 (els anys són senyalats amb línies de baix a dalt); i, finalment, (3) les línies diagonals delimiten les generacions, des del moment en què es va néixer (quan el rellotge del curs vital es va posar a edat zero) i marcant tots els aniversaris cada cinc anys com a recordatoris de l'edat que es tenia a cada moment temporal²¹.

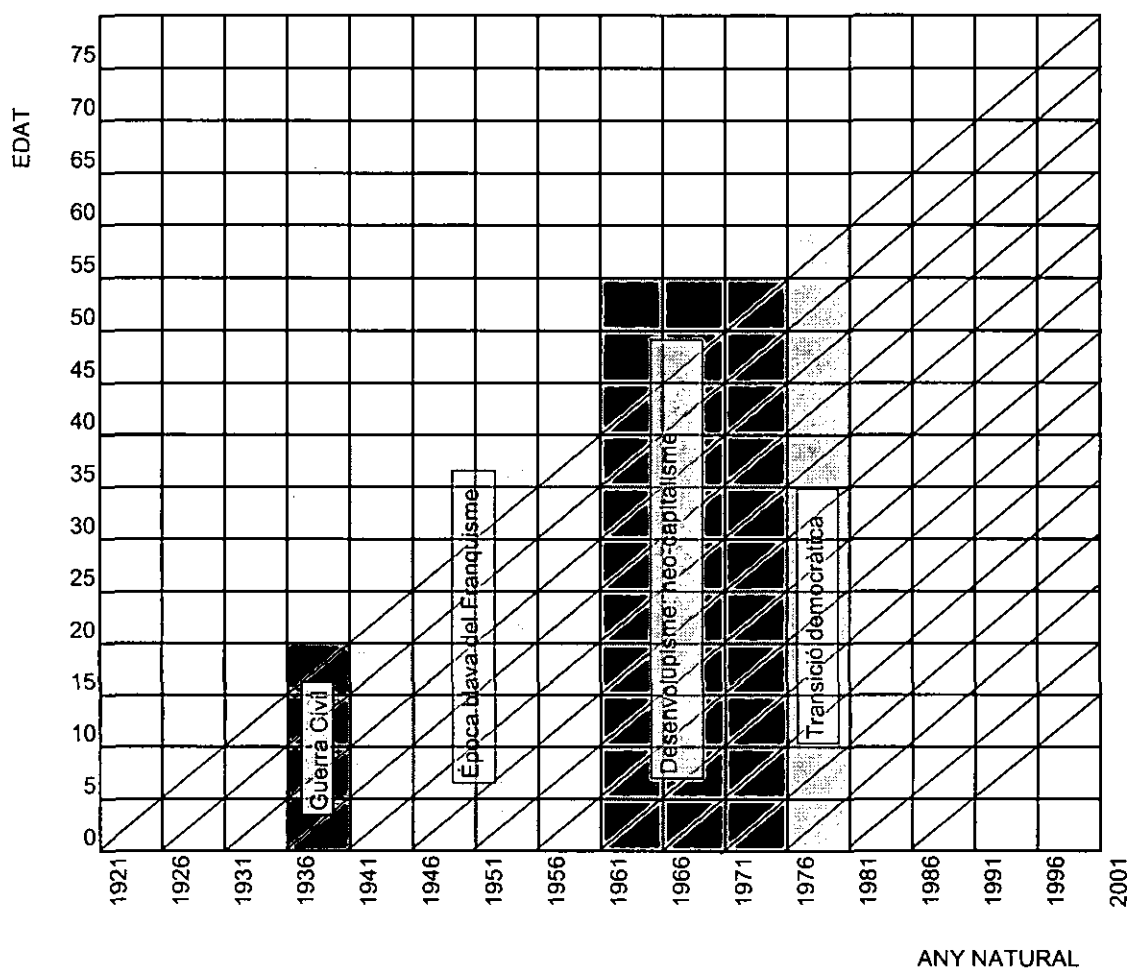
No totes les generacions van ser joves en les mateixes circumstàncies: per exemple, els nascuts l'any 1921 compliren el 15è aniversari l'any 1936 (només cal resseguir el punt on es creua la línia diagonal corresponent a la seva generació –que comença l'any 1921– amb la línia horitzontal corresponent a l'edat 15 i mirar a quin moment correspon amb la línia vertical), un any marcat per l'esclat de la Guerra Civil espanyola; i quan finalitzà el conflicte bèl·lic tenien 20 anys, i en la llarga postguerra que aleshores s'inicià cremaren els seu ser joves, complint 25 anys el 1946 i 30 anys el 1951, període històric que habitualment s'anomena com *l'època blava* dins del règim franquista. En contrast, els nascuts entre 1941 i 1945 van centrar el seu periple per la joventut coincidint amb el desenvolupament industrial dels anys seixanta, i amb els canvis culturals que s'albiraren en aquesta època; sens dubte, van ser joves d'un altra manera. Una joventut que segurament fou molt diferent a la dels nascuts l'any 1961, que compliren 15 anys coincidint amb la mort de Franco i l'inici de la transició cap a la democràcia política, i que en

²⁰ En anàlisi demogràfica, s'entén com a generació l'any de naixement d'una persona, de manera que tothom que va néixer en un any natural determinat comparteix una mateixa generació amb els seus congèneres. La generació així considerada també se la coneix com a *cohort de naixement*.

²¹ Per a qualsevol dubte sobre la interpretació del gràfic es recomana consultar Leguina, 1981, pàg. 26 i ss.

fer 20 anys tingueren la possibilitat de votar en unes eleccions que portaren al poder al PSOE a l'estat espanyol, hègira política sota la que visqueren a nivell estatal durant tot el seu període juvenil. Certament, són tres exemples de circumstàncies vitals ben diferents.

Gràfic 17. Diagrama de Lexis mostrant les trajectòries biogràfiques de les generacions

En aquest apartat es tractarà de dues dimensions respecte a la transició que suposa passar de la joventut al món adult, a saber, deixar l'escola i entrar al mercat laboral. Les generacions analitzades seran les nascudes amb posterioritat a l'any 1921, ja que així ho permet la informació retrospectiva que es pot obtenir amb la primera onada del PaD. S'estudiarà la població catalana segons el grup quinquennal de generacions al que pertany i el seu sexe. La tècnica que s'utilitzarà serà la taula de vida, amb la què, per a una base estàndard de 100 persones nascudes durant un mateix període temporal, es construeix, per una part, (1) una taula amb les probabilitats per edat de deixar l'escola i, per altra, (2) una altra taula amb les probabilitats d'aconseguir una primera feina: són, en el primer cas, els i les *supervivents* que encara anaven a l'escola a una edat donada, i, en el segon cas, són els i les que, a una determinada edat, mai havien tingut una feina (vegeu Leguina, 1981, pp. 72-77).

4.1. Deixar l'escola

Cal recordar, però, que no es pregunta sobre el moment en què per primera vegada es van abandonar els estudis (pregunta amb la qual es podria construir amb propietat una taula de supervivència), sinó quan, si una persona no es trobava estudiant al 2001, es va deixar per darrer cop d'estudiar. Així, no es pot descartar que part dels que aleshores es trobaven estudiant, especialment entre les generacions més antigues, hi haguessin tornat després de deixar d'estudiar quan eren joves: per això, les corbes que exposen les pautes de sortida del sistema educatiu formal poden estar un xic sobreestimades²².

Es dibuixa així, en el cas de l'escolarització, una línia que assenyala la proporció de persones que encara anaven a l'escola a cada edat, des dels 0 fins als 40 anys, o l'edat a què havien arribat quan es va fer l'enquesta, ja que al 2001 només tenien com a mínim 40 anys les generacions nascudes abans de 1960 (gràfic 18 per als homes i 19 per a les dones).

No totes les generacions parteixen de la totalitat dels seus efectius, ja que alguns mai van estar escolaritzats: a ells i elles no se'ls va donar l'oportunitat de deixar l'escola, ja que no van entrar-hi, motiu pel qual van tenir una joventut en cert sentit escapçada. Així, no tots els grups de generació i sexe iniciaren el seu camí formatiu amb un 100% dels seu components (vegeu gràfics 18 i 19), sinó que una part important de les cohorts de naixement més antigues no van tenir accés al sistema educatiu: com fou el cas d'un 10% de les generacions 1921-25, un 16% de les generacions masculines 1926-30 i un 23% de les femenines nascudes al mateix període; o entre les generacions 1931-35, a un 19% dels homes i a un 16% de les dones se'ls hi va negar el dret d'anar a l'escola. Trepitjar una escola, si més no durant la infantesa, fou amb el pas del temps cada cop més habitual, de manera que només un 5% de les generacions 1941-45 mai van anar a l'escola, i aquesta situació educativa pràcticament desaparegué per als homes nascuts de 1945 en endavant i per a les dones nascudes amb posterioritat a 1950: entre ells i elles tothom va anar a escola alguna vegada a la vida.

Una dimensió de joventut és la que té a veure amb l'escolarització, ja que abandonar l'educació és una de les transicions que porten cap al món adult. Per a les generacions més antigues utilitzades, aquest procés tenia una primera fase entre els 10 i els 15 anys (gràfics 18 i 19), període vital en el qual es produïa una caiguda en la escolarització d'entre cinquanta i seixanta punts percentuals. Aquest és un clar indicador de fins a quin punt, per aquestes generacions catalanes, la joventut fou un període de vida en gran part coincident amb l'adolescència, i va anar poc més enllà.

Aquesta diferència entre els escolaritzats als 10 anys i als 15 anys disminuï substancialment per a les generacions 1941-50, que visqueren l'etapa vital al final de l'època blava del franquisme,

molt més amb les generacions 1951-55, que veïeren com augmentaven els seus anys d'escola alhora que històricament tenia lloc el *desenvolupisme* de principis dels anys seixanta i desaparegué per a les generacions posteriors, que es beneficiaren de la posada en marxa dels sistema d'Educació General Bàsica (EGB), dins de la Llei General d'Educació del 1970: per als nascuts amb posterioritat a 1955, deixar l'escola abans dels 14 anys era un il·legalitat; per a ells i per a elles, el procés de deixar l'escola tindria lloc sempre dels 15 anys en endavant, però aquesta no havia estat, ni de bon tros, la situació habitual entre els joves catalans, sinó que era una autèntica novetat històrica.

Evidentment, com més jove era un generació menor la pauta susceptible de ser analitzada: en efecte, els joves tenien menys història recorreguda per contar. Així, per al grup de generacions més joves observat (nascuts durant el període 1981-85, que tenien 15-19 anys en el moment de l'enquesta), només podem abastar la seva història educativa fins al límit dels 20 anys, sempre i quan es suposi que els congèneres més joves (que tot just havien complert els 15 anys aleshores) es comportessin com els que eren més grans (que n'havien complert 19). Podem afirmar així, com s'acaba de comentar, que la pràctica totalitat foren escolaritzats (tot i que hi ha un 2% dels barons que no ho fou), que ningú va deixar l'escola abans del 15 anys (com era preceptiu legalment) i que el període d'escolarització fou clarament superior per a les dones que per als homes: així, tot i que als 16 anys un 95% d'ambdós sexes continuava a l'escola, als 17 anys continuava un 78% dels nois però un 91% de les noies, als 18 anys aquest percentatge era respectivament de 77 i 87%, als 19 anys de 73 i 84% i, fins on es pot albirar per a la generació 1981-85, als 20 anys, mentre que un 71% dels homes nascuts en el primer quinquenni de la dècada dels vuitanta seguien escolaritzats, ho estaven un 83% de les dones; deu punt percentuals que informen d'una important diferència de gènere a favor de les dones joves respecte a la seva inversió en formació en comparació amb la masculina²³.

Al grup de generacions 1976-80 el podem seguir fins als 25 anys, apreciand-se com el degoteig de l'escola va començar després que per a les generacions anteriors, però abans que per a les generacions posteriors: les generacions més joves clarament estudiaven més que les més grans, però menys que les més joves. Així, als 25 anys, els homes nascuts al 1976-80 estaven estudiant quinze punts percentuals més que els nascuts cinc anys abans, i encara més categòrica era la diferència percentual de les dones, que assolía els vint-i-cinc punts percentuals de diferència. Les mateixes generacions 1976-80, als 20 anys, continuaven estudiant una proporció deu punts

²² Es poden comparar aquestes dades amb el percentatge de població només estudiant segons el cens de 2001, que es presenta a la taula II de l'annex estadístic

²³ Acaben de fer-se públics els primers resultats definitius del Cens de població de 2001, una operació estadística molt propera amb el temps amb la que s'està analitzant. Segons aquestes dades (taula II, annex estadístic), als 15-19 anys, un 62% dels homes i un 70% de les dones residents a Catalunya estaven només estudiant (fora, doncs, del mercat de treball). A aquests percentatges caldria afegir els de qui es trobava alhora treballant i estudiant, classificats ara per ara en el Cens només com a ocupats. Tot i així, es reflecteix novament amb les dades censals aquesta diferència de deu punts percentuals entre sexes.

menor que les generacions cinc anys més joves. A més, es mantenia la diferència de deu punts percentuals en els percentatge de encara escolaritzats entre homes i dones: així, als 25 anys, mentre que seguien estudiant un 45% d'ells, ho estaven un 55% d'elles²⁴.

La sortida de l'escola de les generacions 1971-75 fou també clarament més primerenca que per les generacions cinc anys més joves, que acaba de ser descrita. S'ha pogut reconstruir la seva pauta educativa fins al llindar dels 30 anys, edat en la què, segons aquestes dades, encara estaven a l'escola un 19% dels homes i un 16% de les dones²⁵; la major inversió educativa de les dones respecte als homes, en conseqüència, encara no s'havia posat en marxa. Els nascuts al 1971-75, considerat en el seu conjunt, van començar a deixar l'escola a partir dels 14 anys, acabada l'escolarització aleshores obligatòria (l'EGB), però als 17 anys, en el límit del final de l'educació secundària, estaven encara estudiant 3 de cada 4 catalans i catalanes i als 23 anys, habitualment frontera final de l'educació universitària, encara estaven dins el sistema educatiu poc més del 35%. La pauta d'escolarització per a les generacions 1966-70 fou molt similar a aquesta darrera, de manera que es pot parlar d'una pauta comuna per a les generacions catalanes 1961-70.

L'extensió de l'escolarització es veié finalment reflectit en un cada cop més elevat nivell d'instrucció per a les generacions (gràfic 20). En efecte, que a major edat correspongui un menor nivell d'instrucció només té com a explicació l'accés molt més restringit de les generacions més antigues al sistema d'educació formal respecte a les generacions més joves. També s'observa una clara discriminació per gènere entre les generacions més antigues, ja que els percentatges de sense estudis són substancialment més elevats entre les dones que entre els homes: així, mentre que la meitat dels barons entre els 65 i 90 anys no havien assolit cap grau educatiu, aquest indicador arribava a un 50% per a les dones de 60-64, i anava augmentant cinc punts percentuals a mesura es considerava un grup d'edat cinc anys més gran, fins assolir un 70% per a les majors de 80 anys (gràfic 20).

També en els nivells d'instrucció més enllà de la primària es constata aquesta tendència, tot i que s'inverteix la deguda al gènere. Entre els 15 i els 35 anys, com major és el grup d'edat, major la proporció de població amb estudis universitaris (naturalment, és un efecte de l'edat, ja que han tingut més temps per acabar-los). Aquests percentatges assoleixen un màxim entre els 25 i els 45 anys (generacions 1956-75), d'un 25% per als homes i un 30% per a les dones, iniciant un descens a partir dels 50 anys que situa el nivell d'universitaris més enllà dels 60 anys en un 10% per als homes i un 5% per a les dones.

²⁴ Tot i que, a més d'estudiar, podien estar també treballant, aquests percentatges semblen força elevats. Malgrat tot, segons el Cens de 2001, als 20-25 anys, registrant un 26% dels homes i un 30% de les dones que encara estaven estudiant com a única activitat.

²⁵ Segons el Cens de 2001, eren estudiants a temps complert (sense estar dins del mercat de treball) un 8,5% dels homes i un 9% de les dones.

En definitiva, com més antiga era una generació, menys temps havia estat escolaritzat, és a dir, més aviat havia abandonat el sistema educatiu; i mentre que entre les generacions més contemporànies la dona havia passat molts més anys a l'escola que l'home, entre les més antigues es donà la situació oposada.

4.2. Entrar a treballar

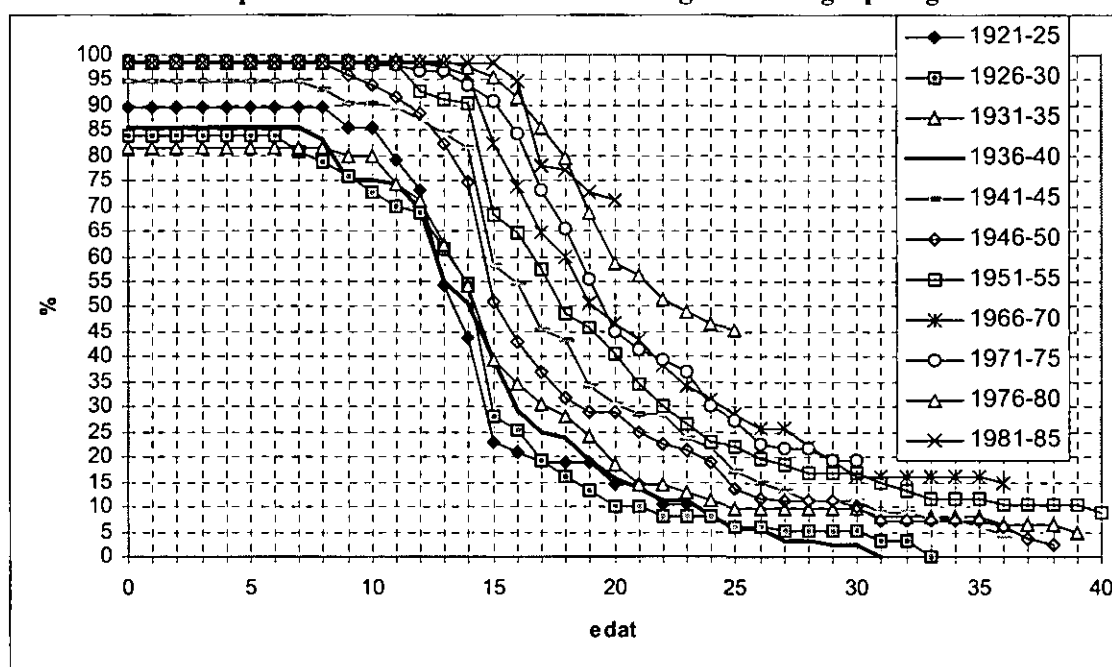
Amb la informació del PaD també pot formar una idea força precisa d'un altra dimensió del pas de la joventut al món adult, a saber, l'entrada en el mercat de treball a través de la primera ocupació. Els gràfics 21 i 22 presenten el percentatge acumulat per edat d'homes i dones respectivament que han aconseguit una primer feina.

Es perfilen tres grans grups de generacions masculines respecte a la pauta d'entrada al mercat de treball: la dels nascuts entre 1921 i 1945, la dels nascuts entre aquest darrer any i el 1951 i els nascuts amb posterioritat a 1950. El gràfic 21 mostra aquestes pautes diferencials per a les generacions més representatives de cadascuna, observant-se una incorporació al mercat de treball cada cop més tardana, fenomen que suposava perllongar l'etapa vital de la joventut. En efecte, entre les generacions més antigues, un 15% assegurava que ja havia entrat al mercat de treball quan tenia 10 o 11 anys (una entrada molt precoç amb els estàndards actuals); percentatge que s'assolia als 13 anys per a les generacions 1946-50, als 14 per a les de 1956-55 i als 16 anys per als nascuts el 1971-75. Així també, mentre que la meitat de les generacions 1921-25 estaven treballant als 14 anys, fou als 15 anys quan abastaren aquesta cota els nascuts als 1946-55, als 17 anys els de les generacions 1956-60 i als 18 anys els nascuts al 1971-75. I així podem veure el desplaçament de tota la corba que representa la freqüència acumulada d'homes algun cop en el mercat de treball. En totes les pautes es constata una entrada al mercat de treball relativament primerenca, una més habitual (sempre en relació al total de la generació) i una de tardana.

Les pautes femenines d'entrada al mercat de treball s'agrupen en tres conjunts generacionals (gràfic 22): (1) des de les més antigues (nascudes l'any 1925) fins la generació de 1940, (2) les cohorts de naixement 1941-60 i (3) les nascudes amb posterioritat a 1960 (en lloc de dues bibliografies, com senyala Luis Garrido en el seu llibre -1992- es troben tres).

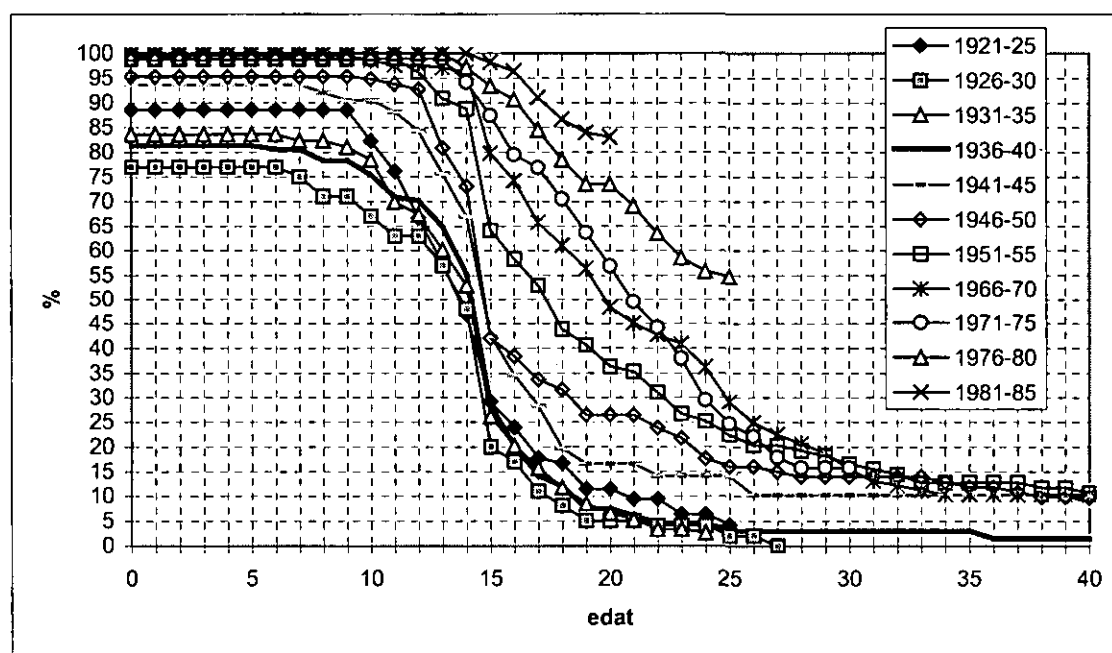
Les dones nascudes entre 1925 i el final de la Guerra Civil (1939) entraren molt aviat a treballar (en comparació a les més joves), tot i que moltes mai tingueren una feina fora del àmbit domèstic. Així, un 10% ja havien treballat quan tenien 11 o 12 anys, un 18% als 13 anys, un 30% als 14 anys, un 70% als 18 anys, i van assolir el màxim d'algun cop ocupades als 21 anys amb un 80%; és a dir, un 20% d'elles mai van tenir un feina fora de l'economia de la llar.

Gràfic 18. Proporció d'homes encara a l'escola segons edat i grup de generacions

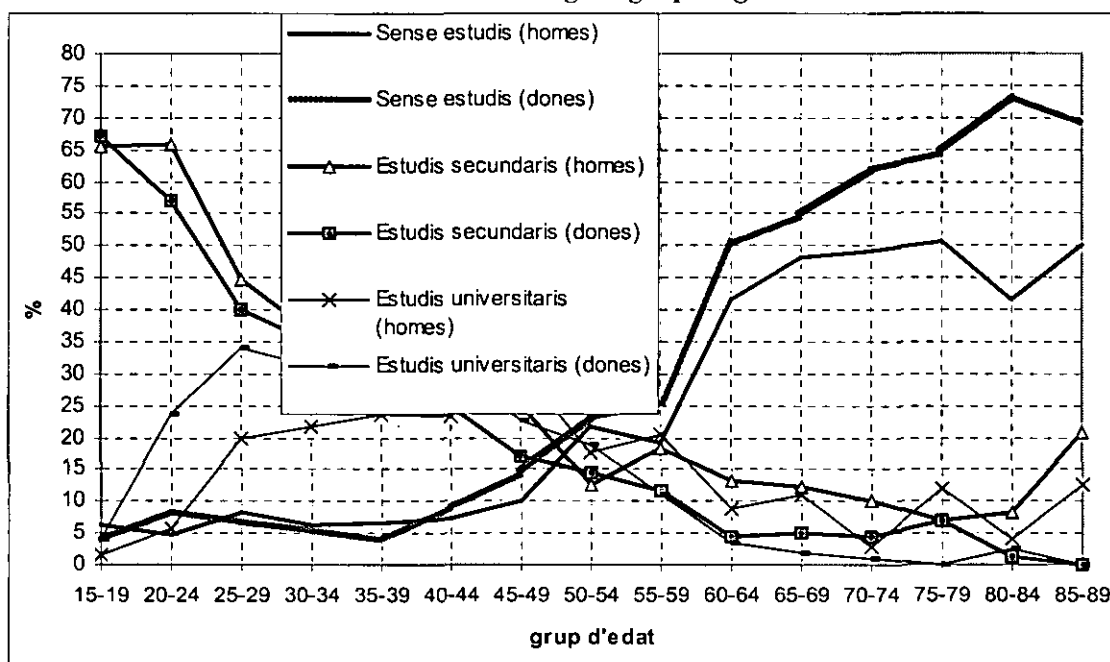
Font: elaboració a partir del PaD

Gràfic 19. Proporció de dones encara a l'escola segons edat i grup de generacions

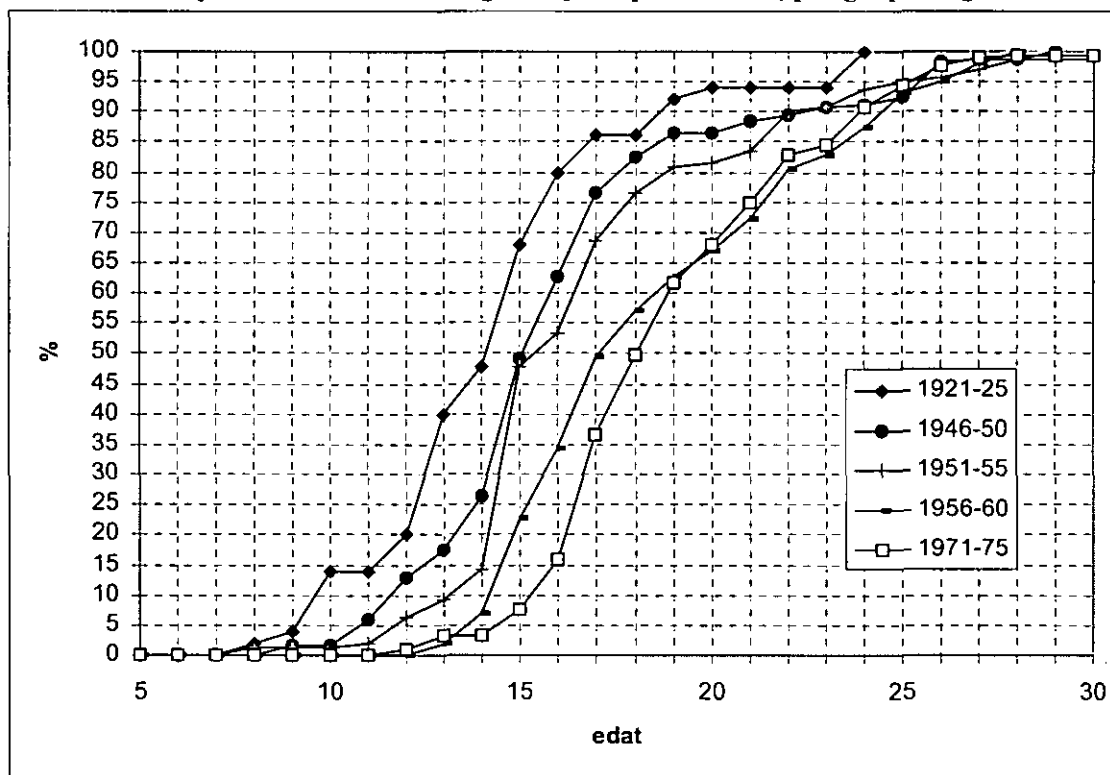
Font: elaboració a partir del PaD

Gràfic 20 Nivell d'instrucció segons grup de generacions i sexe

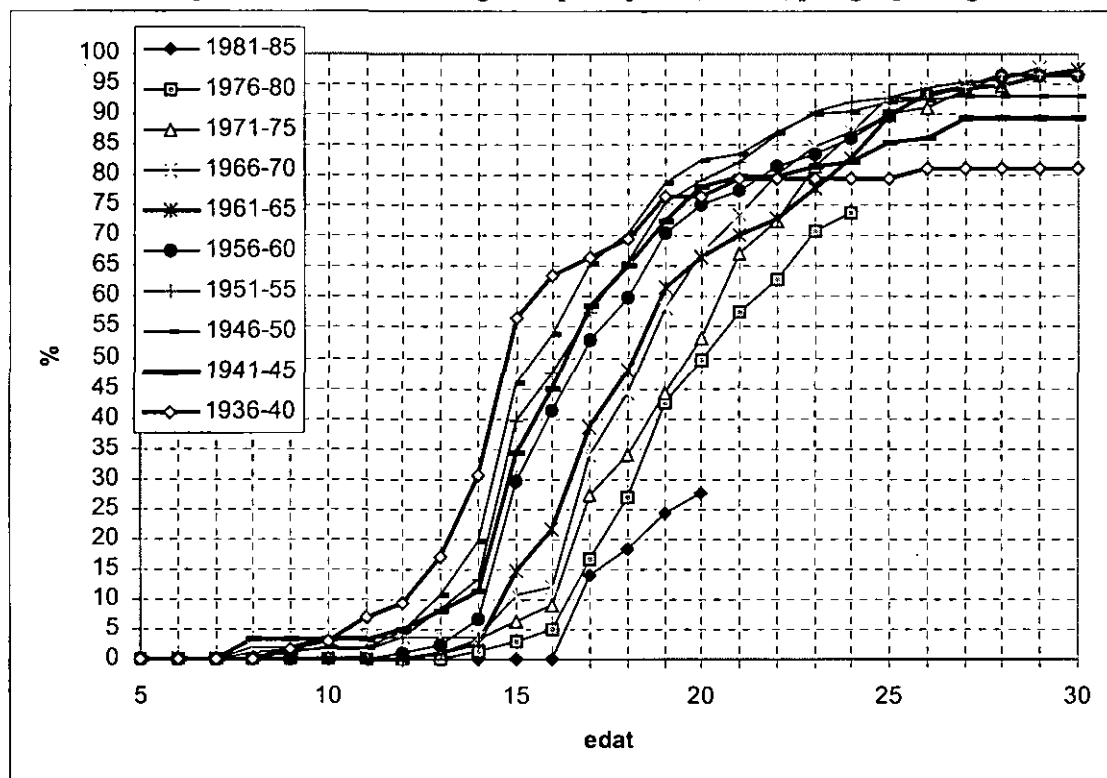
Font: elaboració a partir del PaD

Gràfic 21 Proporció acumulada d'algun cop ocupats, homes, per grups de generacions

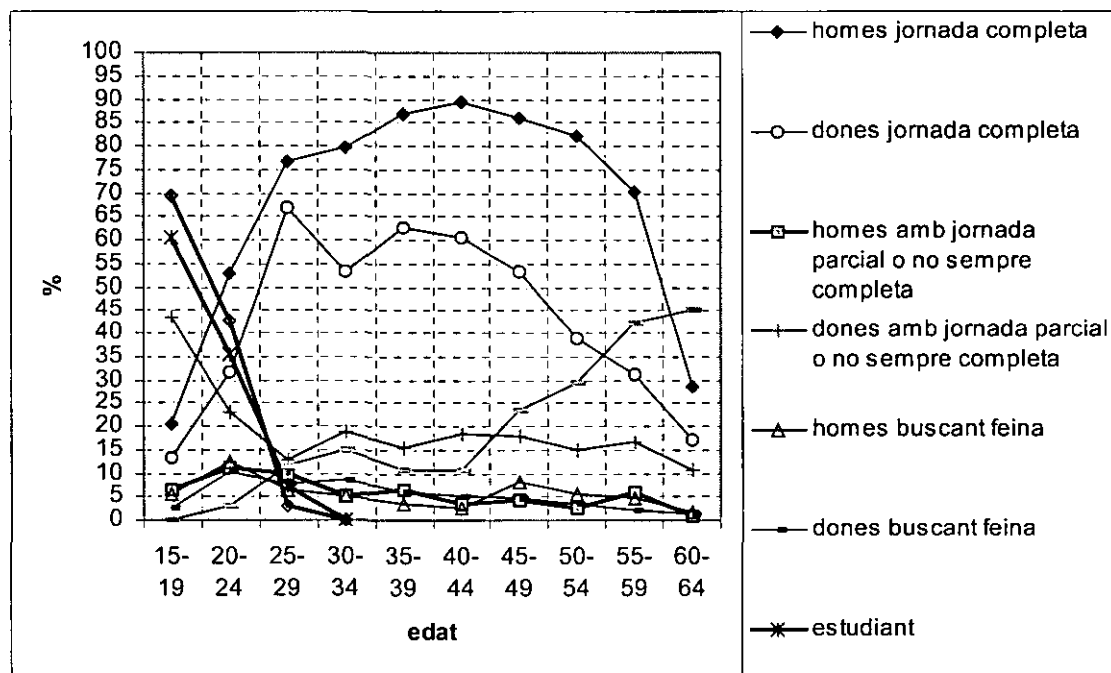
Font: elaboració a partir del PaD

Gràfic 22 Proporció acumulada d'algun cop ocupades, dones, per grups de generacions

Font: elaboració a partir del PaD

Gràfic 23 Proporció de població segons situació d'activitat i jornada laboral, per sexe i edat

Font: elaboració a partir del PaD

Les generacions femenines 1941-45 van començar a treballar més tard i també augmentaren el número que treballaren si més no un cop a la seva vida, que fou del 90%, deu punts més que les nascudes als anys vint i trenta. Per a les generacions femenines 1946-50 el calendari d'entrada en el mercat de treball s'avançà i la intensitat s'incrementà: als 13 anys ja havien treballat algun cop en un 11%, als 15 anys en un 46%, als 20 anys en un 82% i la intensitat final abastà un 93%. Les nascudes als anys cinquanta entraren a treballar cada cop més tard, però en major proporció que les seves companyes més grans, de manera que pràcticament la totalitat d'elles van estar vinculades al mercat laboral alguna vegada.

Com es pot comprovar en el gràfic 22, hi va haver un canvi substantiu entre les nascudes al 1956-60 i les nascudes a 1961-65; no fou simplement una continuació de la tendència històrica.

Aquesta ha estat també la característica de les generacions nascudes als anys seixanta que, a més, van entrar a treballar més tard que les anteriors, tendència que continuà per a les generacions més contemporànies, és a dir, com més jove s'era, més tard s'iniciava una en el mercat de treball, tot i que pràcticament entre aquestes generacions totes treballaven si més no un cop a la seva vida. Així, les nascudes a la dècada dels seixanta experimentaren una edat mínima d'entrada al mercat de treball de 14 anys, havien tingut una feina algun cop en un 25% als 16 anys, en un 50% als 18 anys i en un 75% als 21 anys les més joves entre elles (amb 30 anys al 2001) i als 23 les més grans (amb 40 anys al 2001); i quasi la totalitat d'elles (un 97%) van treballar algun cop.

La entrada de la dona al mercat de treball s'ha produït històricament més i més tard, evolució que suposa una perllongació de la joventut. Entre les nascudes al 1981-85, als 20 anys, un 72% no havien entrat mai al mercat de treball, quan allò normal per a les generacions femenines cinc anys més joves havia estat que, en aquesta edat, la meitat de la població hagués estat algun cop ocupada; però és que a mesura mirem més enllà en el temps, les diferències es fan més estridents: les nascudes als anys seixanta havien treballat algun cop a la seva vida quan tenien 20 anys en un 66%, les nascudes als 1956-60 en un 75%, les nascudes al 1951-55 en un 79%...

No és possible fer una anàlisi longitudinal sobre el tipus d'activitat laboral que les persones tenien a cada moment de la seva vida, tot i que sí es pot tenir una panoràmica general de la situació quan es va fer el PaD, comparant joves amb no tan joves (gràfic 23). Les diferències observades barregen els efectes de canvi històric amb els efectes de discriminació o idiosincràsia per gènere.

La situació d'estudiant com a activitat exclusiva és molt minoritària als 25-29 anys i desapareix més enllà dels 30 anys. En el cas de les dones, a més, destaca entre les més joves la forta presència del treball a jornada parcial, tal com feien un 43% de les de 15-19 anys, un 23% als 20-24 anys i un 13% als 25-29 anys. En general, la pauta per edat entre els 15-19 anys i els 30-34 anys mostrava una menor proporció d'homes estudiants i de dones estudiantes o treballant a

temps parcial com major era el grup d'edat considerat, la qual era *compensada* per una més elevada proporció d'homes ocupats a jornada completa i de dones treballant a temps complert o dedicades en exclusiva a l'economia domèstica.

Si s'utilitza la figura analítica d'imaginar que les proporcions observades es corresponen a una cohort fictícia que experimentés aquests percentatges al llarg de la seva vida, es pot imaginar que la pauta majoritària masculina de transitar de la joventut al món adult suposava deixar d'estudiar per incorporar-se al mercat de treball amb una feina a temps complert. Tanmateix, entre els barons, un 5% es trobava a l'atur i un altre 5% tenia una jornada parcial o no sempre completa. Per altra part, tot i que la majoria de les dones joves al fer-se adultes també deixaven d'estudiar i accedien a una feina a jornada completa, una part molt significativa partia d'una situació de jornada parcial i continuava mantenint-la (15-20%) o es dedicava en exclusivitat a ser mestressa de casa (10-15%). Certament, el model de dedicar-se plenament a l'economia domèstica havia disminuït substancialment al llarg del temps (entre les majors de 45 anys estava menys present com més antiga era una generació), però no havia desaparegut i el treball a temps parcial (també en certa mesura relacionat amb la necessitat de combinar la feina amb el treball domèstic) continuava tenint un pes específic similar per a les adultes joves que per a les més grans (Hakim, 2003).

5. Al voltant de l'informant principal al PaD

La primera onada del PaD utilitzà quatre tipus de qüestionaris, de manera que a cada llar només a un individu se li van fer les preguntes relatives a la llar en general, entre les que són d'especial interès pel tema de la joventut la informació relativa a l'habitatge, al tipus de parella que s'ha format –si conviu en una unió matrimonial o consensual–, o algunes característiques dels fills ja emancipats. A aquesta persona se la va dotar de l'estatus d'*informant principal*, i sobre les dades aportades per ell o ella s'ha elaborat aquest apartat.

La mostra la componen 1991 informants principals, dels quals 811 eren homes i 1180 eren dones²⁶.

5.1. Formació de la parella

El procés de formació de la parella presenta una intensitat i una pauta per edat o calendari; els dos indicadors seran estimats en aquest apartat. Es considerarà que tothom que estava solter i no convivia amb la seva parella en el moment del treball de camp del PaD era perquè mai havia

²⁶ S'ha aplicat com a ponderador el pes corresponent a l'informant.

format una unió: aquest serà l'indicador d'intensitat en la formació de la parella. De manera complementària, s'assumirà que el calendari calculat a partir de la pregunta referent als anys de convivència en parella entre aquells i aquelles informants principals que formaven una unió (fos matrimonial o consensual) al 2001 era representatiu de la pauta per edat en la formació familiar: sobre aquesta informació s'ha construït l'edat mitjana de formació de la parella (gràfic 24).

Està comprovat que la mortalitat entre els solters és més alta que entre els casats (vegeu, per exemple, Miret, 1993), fet que provoca que les proporcions de solteria pateixin d'una subestimació, major com més antiga és una generació. Per altra part, es consideren com a indicadors de solteria definitiva els registrats als 45-49 anys (tal i com es fa habitualment en aquest tipus d'anàlisi, vegeu Hajnal, 1955) i els nascuts amb posterioritat a 1955 encara no havien assolit els 45 anys l'any 2001; així, per exemple, les generacions 1961-65, les més joves analitzades ara, tenien 35-39 anys i encara podien incrementar la seva formació de parelles (tot i que ja no com a *joves*).

Així, considerant la solteria àmpliament, no només com a estat civil sinó també exclouent dels solters a qui es trobava cohabitant en parella tot i que no casats, es comprova com la solteria masculina s'ha anat incrementant amb la única excepció d'aquells nascuts durant la Guerra Civil espanyola. En comparar aquesta evolució amb la que es després per altres operacions estadístiques, fa posar en quarantena alguns d'aquests resultats, ja que no fou aquesta l'evolució real, sinó que des de les generacions 1921-25 a 1941-45 la solteria masculina a Catalunya va créixer lleugerament del 8 al 11% (Cabrè, 1999).

També els indicadors de solteria femenina presenten una tendència en ziga-zaga que no responen a la realitat, ja que la mateixa fou, en realitat, cada cop més reduïda, passant del 12% per a les generacions nascudes al 1921-25 al 9% observat per a les nascudes al 1941-45 (Cabrè, 1999).

Amb tot, una tendència plenament constatada és la que apunta que des de les generacions nascudes als anys quaranta fins a les nascudes durant el primer quinquenni de la dècada dels seixanta, la solteria no ha deixat d'augmentar, i mentre que era molt reduïda aleshores, en l'actualitat voreja el 10%²⁷, una mica més alta en el cas dels homes.

Els indicadors de calendari han estat calculats sobre la pauta de formació de la parella entre els 15 i els 35 anys (ambdós inclosos) de les generacions. També en el cas de l'edat mitjana s'ofereixen en la taula 6 els error estàndards de les estimacions²⁸, i a més la desviació típica com a indicador de dispersió del calendari. Tampoc en el cas del calendari l'evolució és molt diàfana, tot i que la tendència de l'edat mitjana sembla indicar que la formació de la parella va

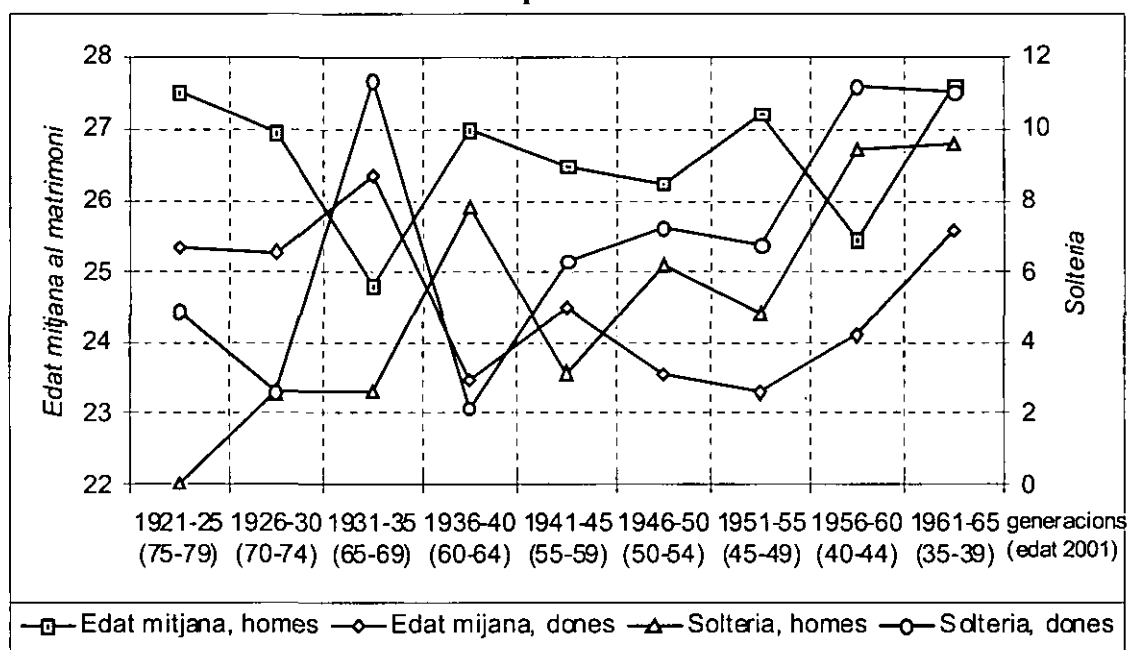
²⁷ A més, cal tenir en consideració els errors mostrals, que abasten el 5% per a les estimacions sobre la solteria definitiva de les generacions masculines 1936-40 i les femenines 1931-35, tot i que, en general, oscil·len entre el 2 i el 3%, valors molt més assumibles.

anar rejuvenint-se des de les generacions analitzades més antigues fins a les nascudes als anys cinquanta, de manera molt més acusada per a les dones, però per a les generacions més joves ja s'aprecia un punt d'inflexió en sentit contrari, és a dir, cap a l'endarreriment del calendari en la formació de la parella. En efecte, per a Catalunya, l'edat mitjana al matrimoni va anar rejuvenint-se entre les generacions 1921-25 i 1936-40, passant entre els homes de 29,7 anys als 17,5 anys i entre les dones de 27,5 anys als 25,0 anys respectivament. Sens dubte, les dades del PaD en aquest apartat en particular ofereixen algunes deficiències en la fiabilitat (vegeu taula 6). Un altre cop, es comprova que l'evolució més contemporània és més plausible, però el valor de les edats mitjanes tal i com s'han calculat aquí continuen estant per aquestes generacions més joves una mica subestimades.

Destacar, finalment, que per als homes, aquest indicador sempre ha estat molt homogeni (amb una desviació típica de 3,5 anys) i per a les dones l'homogeneïtat va augmentar entre les generacions nascudes abans de la Guerra Civil (la desviació típica era de 5 anys per a les nascudes al 1921-25), arribant a ser la mateixa que per als homes a partir de les nascudes amb posterioritat a 1936.

En conclusió, respecte a la dimensió de la formació de la parella en la transició de la joventut al món adult per a les generacions catalanes, s'aprecia en l'actualitat un increment en els nivells de solteria entre els i les joves, així com un endarreriment de la constitució de la parella.

Gràfic 24. Edat mitjana a la formació de la parella i percentatge de població mai en parella

Font: taula 5

²⁸ Que, malauradament, arriben sovint a l'any i fins i tot s'enfilen en alguns casos als dos anys.

Taula 6. Solteria, Edat mitjana i Desviació típica de l'edat al matrimoni (i error estàndard associats a la solteria i a l'edat mitjana)

	1921-25 (75-79)	1926-30 (70-74)	1931-35 (65-69)	1936-40 (60-64)	1941-45 (55-59)	1946-50 (50-54)	1951-55 (45-49)	1956-60 (40-44)	1961-65 (35-39)
Solteria, homes	0,00	2,56	2,60	7,76	3,13	6,22	4,79	9,41	9,59
Solteria, dones	4,88	2,56	11,31	2,11	6,25	7,21	6,70	11,16	11,00
Edat mitjana, homes	27,50	26,95	24,79	26,97	26,45	26,21	27,18	25,43	27,58
Edat mitjana, dones	25,32	25,26	26,33	23,49	24,48	23,53	23,29	24,11	25,59
Desviació típica, homes	3,84	3,54	3,50	3,58	3,25	3,56	3,63	3,38	3,49
Desviació típica, dones	4,89	4,58	4,04	3,43	3,85	3,66	3,72	3,53	3,16
Error estàndard mostral de la solteria (en tants per cent)									
homes	0,00	2,86	2,51	4,87	2,70	3,27	3,24	4,03	3,90
dones	3,81	2,86	4,79	2,37	3,95	3,52	3,52	4,12	4,34
Error estàndard mostral de l'edat mitjana (en anys)									
homes	0,96	0,83	0,86	0,86	0,72	0,87	0,87	0,80	0,79
dones	1,66	1,46	1,11	0,80	1,03	0,91	0,93	0,86	0,70

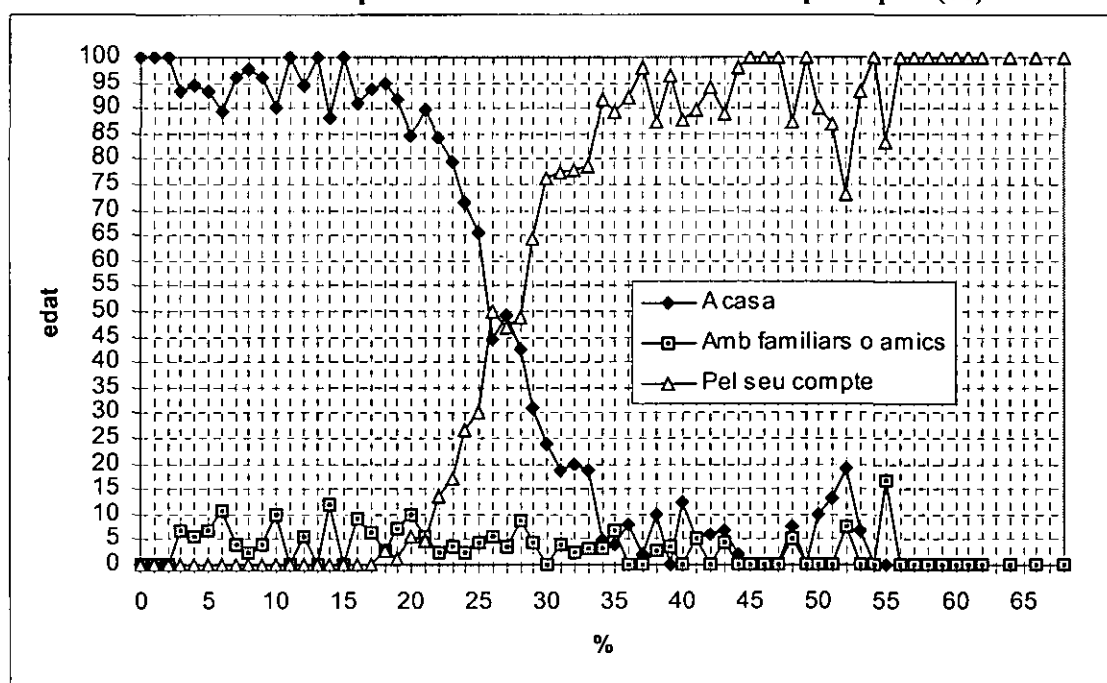
Font: elaboració a partir del PaD

5.2. Fills a casa, fills emancipats

També es pot conèixer si els fills de l'informant –si els té– conviuen amb ell o no. Amb aquestes dades, s'ha construït un arxiu amb la situació de residència de tots els fills i filles de l'informant a més de la seva edat. En total, els 3.322 fills recollits per l'enquesta es distribuïen segons presenta el gràfic 25 respecte a la seva situació de convivència. S'observa clarament com els canvis s'experimenten a la Catalunya contemporània entre els 19 i els 37 anys, de manera que mentre entre els i les de 19 anys tothom vivia a cada els pares (o amb altres familiars), als 37 anys pràcticament tothom vivia pel seu compte. En efecte, utilitzant la llicència de pensar en una generació fictícia que seguís la pauta observada a la Catalunya de 2001, podem suposar que als 24 anys un 25% ja no conviurien amb els seus pares (emancipació precoç), als 27 anys un 59% viurien ja pel seu compte i als 30 anys ja ho farien en un 75%.

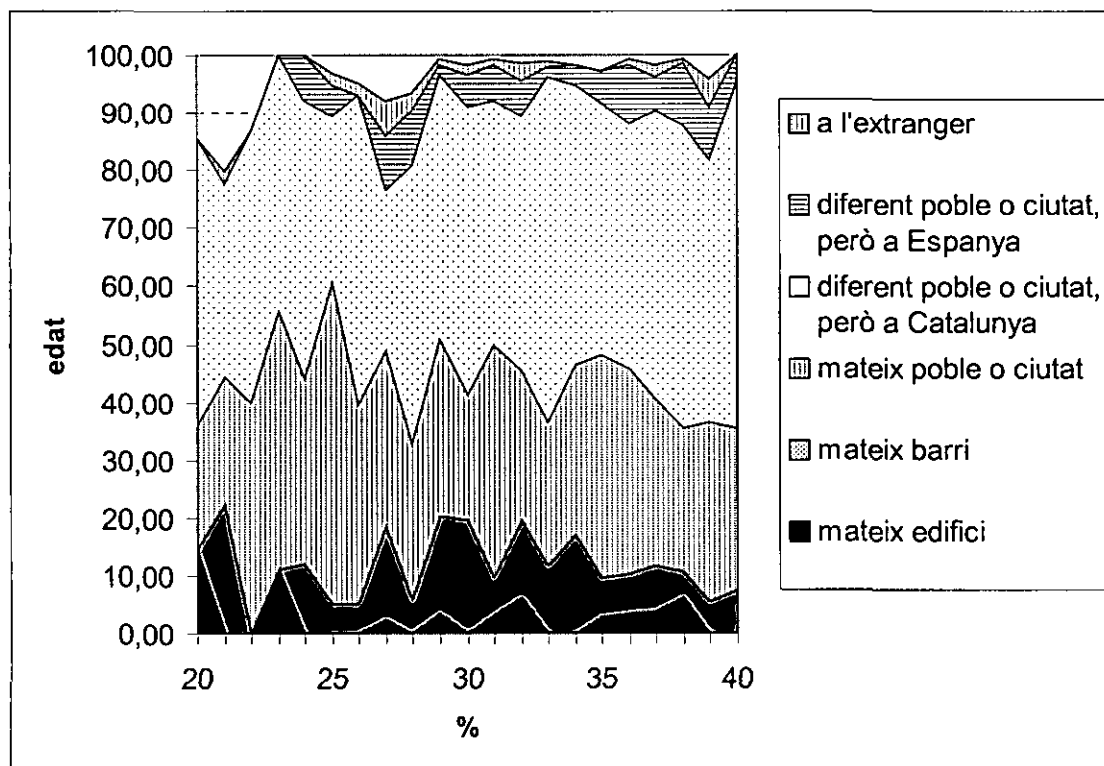
Els que no conviuen amb els seus pares, però, no ho feien gaire lluny: en concret, aproximadament un 10% residien en el mateix barri que els pares (i fins i tot en alguns caos anecdòtics en el mateix edifici), un 30% més residien en el mateix poble o ciutat i al voltant d'un 50% més residien a Catalunya (gràfic 26).

Gràfic 25. Amb qui residien els fills dels informants principals (%)

Font: elaboració a partir del PaD

Gràfic 26. Lloc de residència dels fills emancipats dels informants principals respecte als seus pares (%)

Font: elaboració a partir del PaD

5. 3. L'habitatge dels joves

El tipus de tinença de l'habitatge també només és pregunta als informants principals; entre aquests hi ha 576 que tenien entre 20 i 39 anys, i aquesta serà la mostra que informi sobre el tema: òbviament, tots aquests joves es trobaven vivint com a persona de referència dins de la seva llar, ja que només les persones amb aquest estatus podien ser informants principals del PaD.

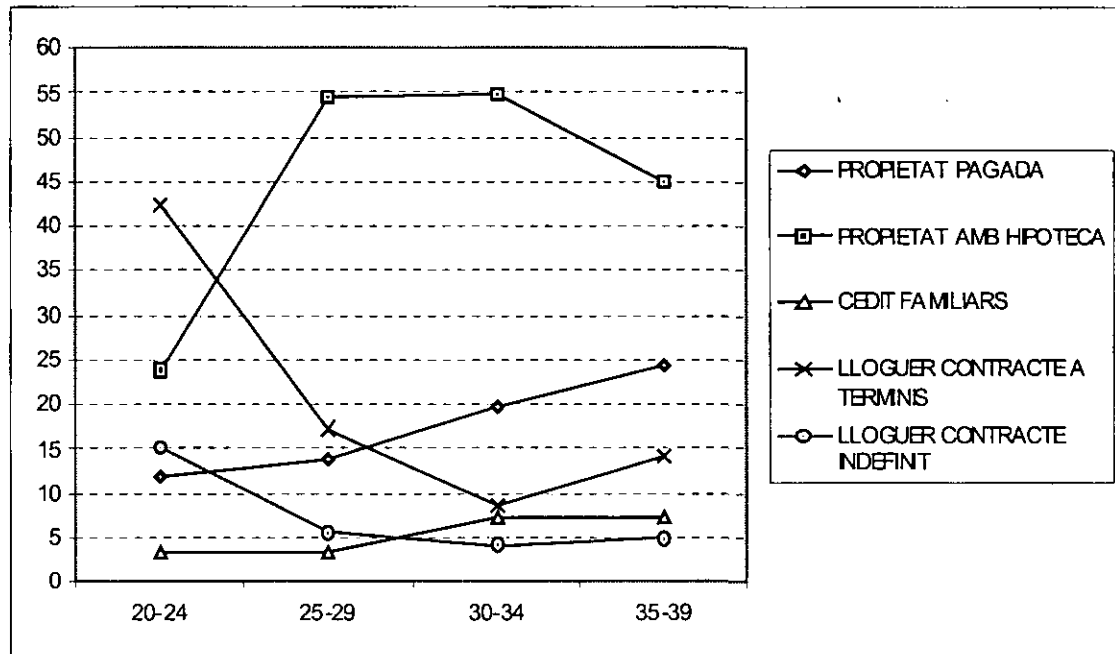
El gràfic 27 recull les situacions més comuns respecte a aquest punt. Per als més joves (20-24 anys) ja emancipats allò més habitual fou tenir un habitatge amb un lloguer temporal (42%). Es pot veure així la importància del lloguer en l'emancipació dels joves (vegeu en aquest sentit, Jurado, 2003). Aquest *camí* era menys utilitzat com major era l'edat, arribant a un mínim per als de 30-34 anys del 10%.

Més enllà dels 25 anys l'opció més normal entre els joves caps de llar era tenir una propietat amb l'ajut d'una hipoteca: mentre que aquesta era la tinença en un 25% dels de 20-24 anys, un 55% entre els de 25 a 34 anys i un 45% entre els de 35-39 anys compartien la propietat de la casa amb una entitat financera. A mesura el grup d'edat considerat era menys jove o més adult, augmentava la proporció de joves caps de llar que eren propietaris i que ja havien pagat l'habitatge en la seva totalitat, una tendència que feia que aquesta proporció fos del 12% als 20-24 anys, d'un 14% als 25-29 anys, del 20% als 30-34 anys i del 25% als 35-39 anys; en definitiva, podem estimar que als 30-34 anys un de cada cinc joves ja emancipats era propietari del seu pis i ja el tenia pagat, i als 35-39 anys aquest percentatge era d'un de cada quatre. Aquestes dades apunten a la extraordinària importància de la tinença en propietat entre els joves emancipats.

Complementàriament, el lloguer (fos a termini o indefinit) tenia una importància menor com major era l'edat, arribant a un 5% més enllà dels 25 anys.

Finalment, cal destacar que l'habitatge cedit pels familiars no era insignificant (4% als 20-29 anys i 7% als 30-39 anys), com ja han posat al descobert altres estudis sobre aquest tema (vegeu, per exemple, Trilla, 2000).

Gràfic 27. Tipus de tinença del habitatge entre els joves (%)

Font: elaboració a partir del PaD

Conclusions

S'ha definit la joventut com la població entre 15 i 39 anys que convivia amb els seus pares sense haver format una parella estable; complementàriament, ja *no és jove* –segons la nostra definició– aquell que resideix en una llar independent a la dels pares o conviu amb la seva parella. S'han utilitzat nou variables en l'anàlisi de la joventut a Catalunya l'any 2001: (1) sexe, (2) edat, (3) província de residència, (4) lloc de naixement, (5) grandària del municipi de residència, (6) nivell d'instrucció, (7) si s'està o no estudiant, (8) activitat laboral i (9) ingressos personals; seleccionant les realment operatives per delimitar la joventut i construint amb elles un model descriptiu.

Així, s'ha trobat que no són efectives ni la província de residència ni l'activitat laboral, motiu pel qual no han estat considerades.

El pes de l'edat és el factor que influeix de forma més contundent el fet d'estar emancipat de la família d'origen: com cabria esperar, a mesura et fas gran, disminueix la probabilitat de romandre al domicili patern; de totes formes, la pressió, l'actitud o l'aptitud d'un jove per emancipar-se no deu ser molt alta a Catalunya quan als 27 anys encara la meitat dels joves no havien format una llar independent. A més, aquesta pauta per edat era tremendament diversa al comparar uns joves amb uns altres segons el seu lloc de naixement: per exemple, entre els nascuts a Catalunya, als 25 anys, un 65% estava emancipat si s'havia nascut a Espanya i un 75%

ja ho estaven si havien nascut a l'estranger. Molt probablement, aquests models tan contrastat tenien a veure amb la relació entre emancipació i mobilitat residencial, però, amb tot, la pauta d'emancipació dels residents a Catalunya que han nascut als països encara és presenta molt més tardana.

Per altra banda, sembla que a les dones joves les empenyien cap a l'emancipació de la família d'origen forces de major intensitat que les que sofertes pels homes, ja que aquests mostren una emancipació substancialment més tardana.

El nivell d'instrucció també influïa, tot i que d'una manera específica entre els menors i entre els majors de 30 anys, ja que mentre fins aquesta edat, a major nivell d'instrucció menor probabilitat d'estar emancipat, més enllà d'aquesta edat el grau educatiu no tenia cap efecte sobre el nivell d'emancipació.

Històricament, la població catalana ha guanyat en anys d'escolarització, reduint-se de forma important l'analfabetisme i la manca d'estudis. Entre les generacions més antigues analitzades, un de cada quatre nens i nenes mai van assistir a l'escola, entre els nascuts als anys quaranta aquests percentatges es va reduir a un 5% i va esvaïr-se per a les generacions més contemporànies. A més, deixar l'escola, entre els que hi anaven, era una transició que cada cop tenia lloc més tard, de manera que les generacions catalanes obtingueren un major nivell d'instrucció com més joves eren, i així com moltes persones entre les més antigues no van ser mai escolaritzades, les més contemporànies han experimentat una gran entrada a l'educació secundària i a la universitat. En efecte, respecte al nivell d'estudis, es constata un clar efecte generació (les generacions més antigues havien gaudit menys de l'educació), combinat amb un efecte gènere (al comparar les dones amb els homes, dins un mateix grup de generacions, aquelles havien accedit notablement menys a l'educació).

Aquesta pauta d'escolarització es complementa amb la d'entrada al món del treball. El model respecte a la inserció laboral ha estat molt diferent per homes i per dones. Per als primers, la tendència ha estat entrar més tard com més jove era una generació, de manera que néixer després en el temps ha suposat una joventut més extensa, amb una dedicació major a l'estudi i una inserció més tardana a la feina.

En contrast, per a les dones, la dimensió d'entrada al mercat de treball presenta en el temps analitzat dues tendències clares: des d'un model on s'entrava a treballar relativament poc i aquelles que ho feien començaven molt joves, cap a un model en què s'incrementa la proporció de les que tenien una feina fora de casa si més no algun cop mentre es mantenia el calendari d'entrada, i un model més contemporani en què s'entra a treballar cada cop més tard però tothom entra algun cop al mercat de treball. Per exemple, mentre entre les generacions més antigues, una de cada quatre dones mai treballà fora de l'àmbit domèstic, tot i que les que sí ho feren van entrar a la feina força joves; les nascudes a principis dels anys quaranta tingueren una

primera feina més tard i quasi totes van estar dins el món laboral si més no un cop a la vida (una de cada deu, però, treballà sempre en l'economia domèstica); tanmateix, les nascudes durant el segon quinquenni de la dècada de 1940 treballaren més i més aviat, tendència que es trencà entre les més joves que iniciaren el procés contrari, és a dir, un retard sostingut en el calendari d'entrada, tot i que es mantenia una cada cop major inserció al mercat de treball.

Respecte a la formació de la parella, una altra dimensió amb què es construeix la joventut, les dades senyalen com des de les generacions més antigues considerades fins a les nascudes als anys cinquanta s'ha produït un avançament del calendari, és a dir, les parelles es constitueixen cada cop més aviat; tanmateix, entre les generacions més joves s'observa clarament el procés contrari: cada cop s'uneixen en parella més tard.

Referències bibliogràfiques

- Cabré, A. (1999), *El sistema català de reproducció*, Barcelona, Proa, col·lecció la mirada social.
- Casal, J.; García, M.; Merino, R. i Quesada, R. (2003), *Enquesta als joves de Catalunya 2002 – Avançament de resultats*-, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, Secretaria General de Joventut, Col·lecció Aportacions, n. 19.
- Garrido, L. (1992), *Las dos biografías de la mujer en España*, Madrid, Instituto de la Mujer, Col·lecció Estudis, n. 33.
- Garrido, L. i Requena, M. (1996), *La emancipación de los jóvenes en España*, Madrid, Injuve.
- Gil Calvo, E. (1985), *Los depredadores audiovisuales. Juventud urbana y cultura de masas*, Madrid, Tecnos.
- Gil Calvo, E. (1985), *Nacidos para cambiar. Cómo construimos nuestras biografías*, Madrid, Tecnos.
- Hajnal, J. (1955), "Age at Marriage and Proportions Marring", a *Population Studies*, v. VII, n. 2, novembre 1953, pp. 111-136.
- Hakim, C. (2003), *Models of the Family in Modern Societies: Ideals and realities*, Aldershot, Ashgate.
- Jovell, A.J. (1995), *Análisis de regresión logística*, Madrid, CIS, col·lecció Cuadernos Metodológicos.
- Jurado Guerrero, T. (2003), "La vivienda como determinante de la formación familiar en España desde una perspectiva comparada", *Revista de Investigaciones Sociológicas*, n. 103 (Julio-Setiembre 2003), pp. 113-157.
- Leguina, J. (1981), *Fundamentos de demografía*, Madrid, Siglo XXI.
- Martin Moreno, J. i de Miguel, A. (1979), *Universidad, fábrica de parados*, Barcelona, Vicens-Vives.
- Miret, P. (1993), "Casarse, cuestión de vida o muerte", a *Funeralia*, n. 7, Desembre 92- Gener 93, Girona, Fira de Girona.
- Miret, P. (2003), "La nupcialitat a Catalunya durant el període 1975-2000" [en línia], Informe elaborat pel Centre d'Estudis Demogràfics per a l'Institut d'Estadística de Catalunya

<http://www.ced.uab.es/PERSONAL/documents/pmiret/Nupcialitat%20a%20Catalunya.pdf>
[consultada gener 2004]

Miret, P (2004), “¿Qué relación tiene el aumento en los años de escolaridad no obligatoria en la emancipación de los jóvenes en Cataluña durante la segunda mitad del siglo XX?”, Comunicación presentada en el VII Congreso Internacional de la Asociación de Demografía Histórica, celebrado en Granada del 1 al 3 de abril de 2004 (segunda versión).

Toharia, L. Davia, M.A. i Hernanz, V. (2001), *Flexibilidad, juventud y trayectorias laborales en el mercado de trabajo español*, Madrid, CIS, col lecció Opiniones y Actitudes, n. 40.

Trilla, C (2000), *Els joves catalans i l'habitatge*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Secretaria General de la Joventut, col lecció Estudis, n.3.

Annex estadístic

Taula I. Proporció de població a Catalunya per nivell d'instrucció segons grup d'edat i sexe

HOMES	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39
Sense estudis	3,69	2,89	3,27	3,60	4,13
Obligatòria incompleta	31,00	12,45	12,14	12,23	13,85
Obligatòria completa	44,16	30,85	28,66	28,69	30,34
Batxillerat	13,81	20,73	14,01	14,54	15,55
FP Grau Mitjà	5,51	10,77	9,25	10,34	8,88
FP Grau Superior	1,82	11,55	11,63	10,74	8,71
Secundària	21,15	43,04	34,90	35,63	33,14
Diplomatura	0,00	7,69	9,61	7,84	6,82
Llicenciatura	0,00	3,08	11,42	12,02	11,71
Universitat	0,00	10,77	21,03	19,86	18,54
DONES	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39
Sense estudis	3,21	2,31	2,45	2,83	3,61
Obligatòria incompleta	26,62	7,77	7,90	9,52	12,47
Obligatòria completa	42,25	23,16	22,52	26,13	29,89
Batxillerat	20,09	24,17	14,82	15,58	15,52
FP Grau Mitjà	5,25	9,55	8,29	9,08	8,87
FP Grau Superior	2,58	13,28	12,37	10,06	6,84
Secundària	27,92	47,00	35,49	34,72	31,23
Diplomatura	0,00	14,70	15,47	12,01	9,93
Llicenciatura	0,00	5,06	16,18	14,78	12,87
Universitat	0,00	19,76	31,65	26,79	22,80

Font: elaboració a partir de les dades definitives del Cens 2001

Taula II. Proporció de població només estudiant a Catalunya segons grup d'edat i sexe

	Homes	Dones
15-19	61,91	70,39
20-24	22,47	26,88
25-29	4,60	5,14
30-34	1,15	1,72
35-39	0,49	1,16

Font: elaboració a partir de les dades definitives del Cens 2001